

Diss
3111/8

DISSERTATIO DOGMATICO-POLEMICA
DE

DIVERSIS GRADIBVS GLORIÆ BEATORVM

QVAM
DIVINA ADSPIRANTE GRATIA
RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE AC DOMINO
D O M I N O

C A R O L O

DVCE WVRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ rel. rel.

P R Æ S I D E

IO. FRIDERICO COTTA

S. TH. D. ET P. P. O.

AD DIES NOVEMBR. A. MDCCLXXIII.

PVBLICE DEFENDENT

- M. CHRISTIANUS THEOPH. KLING, *Ræthenberg.*
- M. IOANNES IACOBVS REHM, *Nabernensis,*
- M. CAROLVS FRIDERICVS IÆGER, *Canstadiensis,*
- M. CHRISTIANVS HENRICVS NESTEL, *Stuttgard.*
- M. GÜNTHER ALBERTVS VOLZ, *Stuttgard.*
- M. IOANNES FRIDERICVS FABER, *Stuttgard.*
- M. IOANNES IACOBVS SCHOLL, *Stuttgard.*
- M. THEOPHILVS BENI. SCHILL, *Hochdorf. ad Vayh.*
- M. CAROLVS PARET, *Stuttgardianus.*

EXAMINIS THEOL. CANDIDATI IN ILLVSTR. STIP. THEOL.

TVBINGÆ, TYPIS REISII.

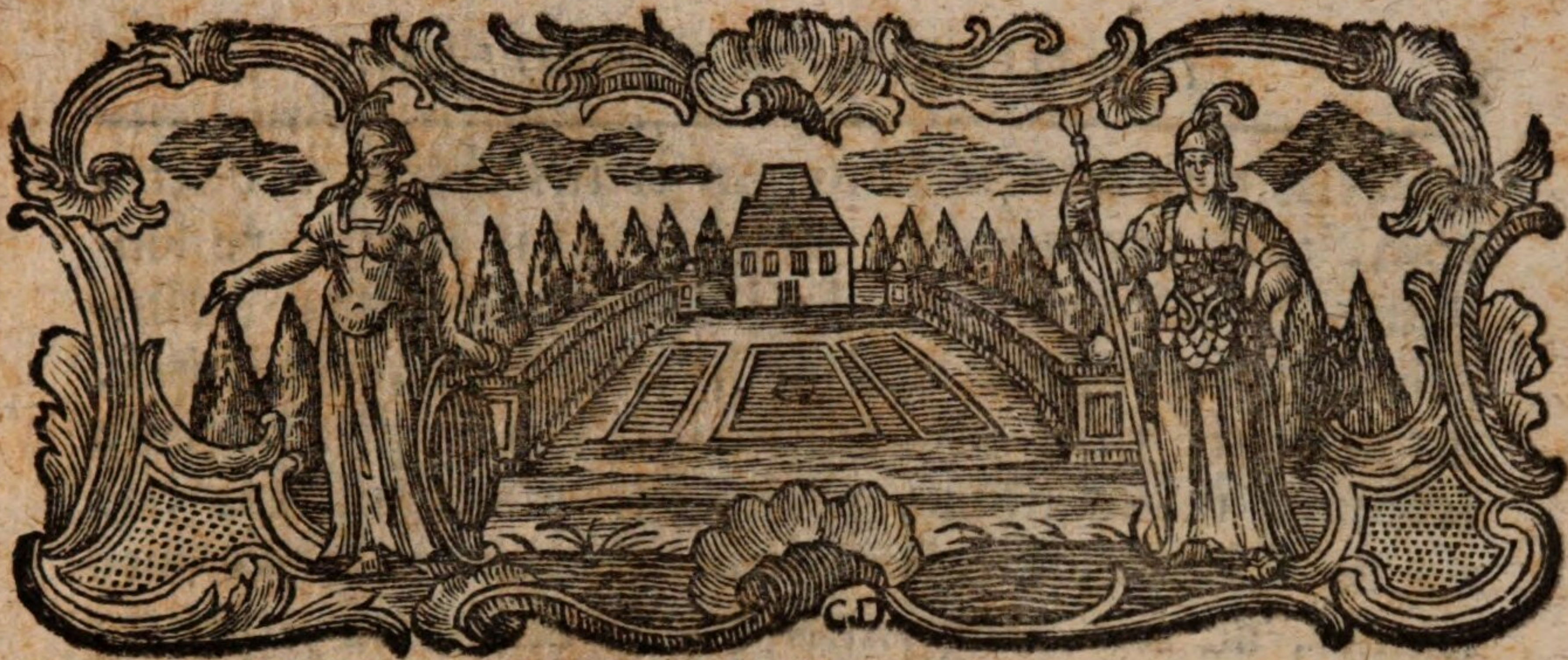

<36641092490016

<36641092490016

Bayer. Staatsbibliothek

Q. D. B. V.

§. I.

Qui paucis abhinc annis binas dissertatio-
nes de *vita æterna* nec non aliam
de *cælis terraque novis a Deo creandis*
luci publicæ exposuimus, iisdem iam
quartam adiungimus, quæ gradus
gloriæ in vita illa beata ac sempiterna
respicit. Quæstio nimirum in theologorum scholis
tum antiquiori, tum recentiori hocce ævo inter erudi-
tos agitata est: an inter beatos cœlites disparitas quæ-
dam respectu graduum gloriæ locum sit habitura?

A 2

Diver-

Diversas tum antiquissimorum cœtus christiani doctorum, tum recentiorum theologorum hac de re sententias olim iam in peculiari dissertatione typis exscripta copiose exposuimus (1). Superest, ut & ipsi, argumentis tum pro adfirmante, tum pro negante sententia militantibus, probe expensis, nostram hac de re subiungamus *ἐπιμνησιν*. Notamus vero ante omnia, ad tria cumprimis capita redire ea, quæ in disputationem heic veniunt. *Primo* enim generatim quæritur: an detur disparitas gloriæ beatorum? an vero omnes cœlites gloria prorsus æquali in vita æterna perfruantur? *Deinde*, si disparitas quædam locum heic inveniat, porro disquiritur: in quonam ea consistat? itemque *tertio*: quodnam eiusdem sit fundamentum? an *meritum*, quod vocant *operum*? an vero *sola supremi numinis gratia* ac misericordia? Tres hæc quæstiones in rerum præsentia data opera excutiemus, ac vel tandem nonnullas subiiciemus observationes ad argumentum hocce propius spectantes. Adspiret nobis, tractationem hancce arduam adgressuris, gratia sua eaque amplissima Spiritus sanctus, nosque in omnem ducat veritatem!

(1) Prodiit hæc dissertatio historico - theologica Tubingæ MDCCCLVIII. 4.

§. II.

A prima eaque principali quæstione ut dicendi faciamus initium, eorum ante omnia producemus rationes,

tiones, qui disparitatem graduum gloriæ in vita æterna locum habere arbitrantur. Urgent 1) illustre Danielis oraculum, quod *cap. XII. vers. 3.* exstat, inque textu originali ebræo hisce verbis exprimitur: והמשכילים יזהרו כוהר הרקיע ומצריקי רבים ככוכבים לעולם ועד: *erudientes autem fulgebunt ut fulgor æthereus, quique multos reddiderint iustos, erunt stellarum similes in omnem æternitatem* (2). Observant viri quidam docti, 1) sermonem heic esse de fidis *evangelii præconibus*, qui duplici heic nomine insigniantur. In priori enim commatis membro, eos adpellari משכילים h. e. tales, qui non solum pro se vera vividaque in rebus divinis intelligentia polleant; sed & aliis tum exemplo, tum doctrina duces existant atque doctores (3); in altero vero eiusdem commatis membro eosdem vocari מצריקי הרבים *iustificantes multos*, siquidem permoveant alios ad resipiscentiam, quæ initium iustitiæ sive sanctitatis est; itemque ad fidem, qua iustitiam merito Christi partam adprehendant; nec non ad sanctæ vitæ studium, quod, ubi ipso opere comprobant, de iustificatione per ecclesiæ ministros, Dei nomine fiant certiores. 2) Notant, de hisce doctoribus amplius aliquid dici, quam quod dictum fuerat commate immediate præcedenti de piis omnibus. Hisce enim generatim tribui vitam æternam, ad quam aliquando sint suscitandi; cum contra fidis ecclesiæ doctoribus sigillatim maior in vita æterna gloria ac splendor promittatur, qualis in expanso stellisque firmamenti conspiciatur. Addunt nonnulli

3) comparari heic doctores cum doctoribus, & quidem hac ratione, ut quem ad modum firmamentum ac stellæ dispari splendore fulgeant; ita & inter cœtus christiani doctores haud exigua futura sit graduum gloriæ disparitas, &, quem ad modum verb. grat. Paulus plus, quam reliquorum apostolorum quisquam laboraverit (4); ita is ipse maiori quoque gloria præ reliquis in vita æterna sit ornandus.

(2) Occasione huius oraculi sacri CHRIST. MEISNERVS peculiarem edidit commentationem *de verbi divini doctoribus eminentiori splendoris gradu prodituris*, Lips. MDCCXXXIII.

(3) Sunt quidem nonnulli, qui vocem מְלִיצִים, quam LXX. interpretes reddiderunt *ovivantes*, *intelligentes*, vel *prudentes*, non de doctoribus, sed discipulis, seu auditoribus intelligentia præditis, qui viam Dei recte didicerunt, accipiendam esse arbitrantur, quo sensu eandem Dan. I. 4. XI. 33, 35. XII. 10. usurpatam esse deprehendimus. Ita præter alios existimat GERHARDVS in loco *de vita æterna*, §. 121. Neque conveniens esse iudicant nonnulli, ut, quæ sanctior scriptura diversis vocibus enunciat, nos conglutinemus ac pro iisdem propugnemus. Sed respondeamus paucis, æque inconveniens esse, res, vel personas, diversis licet vocibus enunciatis, quas tamen scriptor sacer pro iisdem habuit, seiungere atque pro diversis habere. Certe ex toto contextu eiusque collatione cum versu præcedenti luculenter patet, hic non de quibusvis suscitandis ad vitam gloriamque cœlestem sermonem esse, ut versu 2. sed figillatim de doctoribus, maiori gloria in vita æterna ornandis, addita ratione, quod multos erudierint, atque ad

ad iustitiam adduxerint. Et quis est, qui ignoret, in more positum fuisse prophetis, unam eandemque rem diversis subinde vocibus exprimere? Addimus & hoc, si vel maxime concederemus, per משפילי eos, qui docti fuerint, per מצדיק autem, sive iustificantes, intelligendos esse doctores, qui aliis viam monstrant consequendi iustitiam Christi; tamen argumentum pro diversitate gloriæ beatorum, ex hocce oraculo deduci posse, idque firmissimum. Ita enim liceret argumentari: gloria auditorum atque doctorum in futura æternitate erit splendor firmamenti & stellarum; Iam vero splendor iste firmamenti & stellarum est inæqualis; ergo & gloria auditorum & doctorum erit inæqualis.

(4) 1 Cor. XV. 10. 2 Cor. II. 23.

§. III.

Huic argumento, quod e veteris testamenti libro est desumptum, II) aliud adiungunt sententiæ huius propugnatores, idque novi testamenti oraculo superstructum. Exstat illud in priori epistola Pauli ad Corinthios cap. XV. vers. 41. 42. hisque conceptum est verbis: ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. Ἄστρον γὰρ ἀστὲρ διαφέρει ἐν δόξῃ. Οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Alius solis, alius lunæ splendor est, alius item stellarum: nam stella alia aliam splendore antecellit. Talis etiam est mortuorum resurrectio (5). Ex sola recitatione horum verborum cuiusvis facile patet, mentem apostoli huc redire: quem ad modum stella aliam stellam claritate superet, ita &

& corpora e sepulcris resurgentia alia plus, alia minus splendoris ex se emittere. Unde sequens nonnulli nectunt ratioeinium: Splendor solis, lunæ & stellarum est splendor maxime dispar. Splendor corporum e mortuis fuscitatorum, si inter se conferantur, est splendor solis, lunæ nec non stellarum. Ergo splendor corporum fuscitatorum, si inter se conferantur, disparis plane est conditionis. Excipiunt quidem, qui aliter heic sentiunt, corpora a mortuis fuscitata *loco adlegato* non conferri inter se, sed institui potius comparisonem corporum resurgentium cum corporibus terrestribus, quæ gloria ac maiestate a fuscitatis corporibus infinitis parasangis superentur (6). Verum respondent alii ad hanc exceptionem, si vel maxime concedatur, primarium apostoli scopum *loc. cit.* esse, ostendere diversitatem corporis, quod ponitur in morte, & recipitur in resurrectione, hoc tamen non obstare, quo minus comparatio ab apostolo instituta ulterius non tantum extendi possit, sed & debeat. Cum enim sanctissimus Christi legatus corpora cœlestia decore distinguat, eundem eo ipso clarescentis innuere, corpora resuscitata non solum a terrestribus, sed & ipsa inter se, secundum varios splendoris gradus, plurimum differre. Quorsum cum primis respiciant verba *commatis* 42. quæ de illorum corporum discrimine agant, quibus quædam claritas, vel solis, vel lunæ, vel stellarum claritati respondens, competat; cum contra in iis corporibus, quæ in morte deponuntur, nulla eiusmodi deprehendatur claritas. Unde &
apo.

apostolus *vers.* 43. disertis verbis pronunciet: *Seritur corpus in ignominia; resurget autem in gloria.*

(5) Effatum hocce gentium apostoli egregie illustravit Io. MEISNERVS, theologus quondam Wittebergensis, in peculiari dissertat. theol. *exhibente astrosophiam mysticam ex 1 Cor. XV. 41, 42.* quæ Witteb. MDCLXXVI. lucem adspexit publicam.

(6) Hanc obiectionem urisit cumprimis Io. VERDERIVS theologiæ quondam in academia Montalbanensi professor, in disputatione, ibidem typis exscripta, *de libro vitae.* Diximus de eo nonnulla in dissertat. priori historico - theol. *de gradibus gloriæ beatorum* §. XIII. p. 45, 46.

§. IV.

Binis hisce locis modo adductis, tanquam *primariis*, ut nostratibus visum est, argumentis, inæqualitatem gloriæ beatorum comprobantibus, nonnulla alia adiungunt sententiæ huius propugnatores, quæ adpellare solent *secundaria*. Nos ex iis unum alterumque, ad uberiores huius sententiæ illustrationem heic adducemus in medium. Provocant inter alia ad parabolam de variis minarum negociatoribus *Luc. XIX. 21. seqq.* uberius expositam (7). Ex ea enim patescere arbitrantur, diversitatem lucri, ex minis concreditis acquisiti, diversis quoque compensari præmiis, quæ respondeant quadam proportionem disparitatis laboris. Eum enim, qui decem minas negociando lucratus sit, dici constitutum super decem ur-

B
bes;

bes; cum contra illi, qui quinque duntaxat minas adquisivisset, in quinque tantum oppida concessum fuerit imperium. Equidem excipiunt nonnulli, ex hoc loco nullum ad stabiliendam de futuræ gloriæ gradibus sententiam desumi posse argumentum, *partim* quod nulla parabola sit argumentativa, *partim* vero quod hæc ipsa parabola respiciat tantum statum præsentis, non vero futuri seculi, augmentum nimirum donorum spiritualium; siquidem ii, qui donis hisce in mortali hacce vita bene usi fuerint, digni evadant, ut ea ipsa dona ipsis augeantur ac multiplicentur. Verum respondent, qui diversitatem graduum gloriæ statuunt, licet ex parabolis argumenta *primaria* desumi nequeant, nihil tamen obstare, quo minus argumenta *secundaria* exinde petantur, præsertim si res illæ, quæ alias extra primarium parabolæ scopum adduntur, in aliis sacrarum litterarum locis satis clare sint revelatæ (8). Nec subordinata pugnare inter se, nihilque obstare, quo minus benignissimus Deus, qui dona sua in iis, qui iisdem rite utuntur, in hacce iam vita plurimum adauget, eundem in erogandis præmiis æternis observet ordinem. Addunt, non deesse rationes, quæ hancce parabolam ad remunerationem in futuro seculo extendendam esse suadeant. *Primo* enim sermonem heic esse de hero quodam divite peregre abeunte & post longum demum temporis intervallum redeunte, rationemque cum servis suis conferente (9); quod optime de Christo, adscendente in cœlum, ac in die novissimo ad iudicium habendum in

in terram redeunte, intelligi queat; Deinde servos fideles iuberi *intrare in gaudium domini sui* (10), cum contra servus nequam atque ignavus in imas tenebras eiiciatur; quod utrumque in iudicio demum extremo locum habere queat; ac *denique* non tantum parabolam de decem virginibus sponso obviam profectis, quæ nostram hancce parabolam immediate præcedit, sed & vel maxime ipsam descriptionem processus iudicii extremi, quæ mox subsequitur, hancce expositionem luculenter confirmare.

(7) Valde similis est hæc a L U C A recensita parabola illi, quam M A T T H Æ U S *cap. XXV. vers. 14-30.* a Christo propositam narrat. Binas tamen esse illas parabolas, nec ambas pro una prorsus ac eadem haberi posse, observant interpretes. Differunt enim ratione *loci & temporis*, ubi & quando sunt prolatae; siquidem illa quam L U C A S commemorat, dicta fuit in Ierichunte, in domo Zacchæi, antequam servator Hierosolymam iter institueret, adeoque ante hebdomadam passionis magnam; cum contra altera illa, quam M A T T H Æ U S exhibet, sub finem diei Martis, in ipsa hebdomade magna, a Christo, in monte Olivarum ex opposito templi confidente, fuerit pronunciata. Nec tamen differentia, quæ inter utramque parabolam intercedit, magni admodum est momenti. vid. I O. R E I N H. R U S in *harmonia evangelistarum*, tom. III. p. 428 seqq.

(8) Alia via heic incedunt Romani cæterus doctores. Hisce enim solemne est, ex parabolis ipsos fidei suæ articulos adstruere, reliqua scriptura sive tacente, sive etiam reclamante.

(9) *Matth. XXV. 19.*

(10) *Loc. cit. v. 21.*

§. V.

Solent quoque nonnulli in causſæ ſuæ præſidium heic adducere effatum ſervatoris *Ioann. XIV. 2.* ubi ait, *in domo patris mei multæ ſunt manſiones.* Urſit hæc verba ex antiquiſſimis cœtus chriſtiani doctõribus cumprimis THEODORETUS, Cyri epiſcopus ſeculo quinto clarus, qui *μοναὶς* a Chriſto commemoratas nil aliud eſſe exiſtimat, quam *ἀξιοματων διαφορὰς dignitatum differentias* (11). Alium ſcilicet ordinem eſſe patriarcharum, alium prophetarum, alium apoſtolorum, alium martyrum. Nec abludunt ab hac ſententia TERTULLIANUS, CLEMENS Alexandrinus, BASILIUS, cognomine magnus, GREGORIUS Nazianzenus, HILARIUS, MACARIUS, alii (12). Quibus & ex recentioribus nonnulli ſuffragantur, veluti ex reformatæ eccleſiæ doctõribus FRANCISCUS TURRETINUS (13), itemque ex noſtris Io. GERHARDUS (14); ut complures alios, idem ſentientes, in rerum præſentia taceamus. Alii tamen aliter oraculum hocce ſacrum exponunt (15), atque inter alia hoc cumprimis urgent, *multas* dici non *diverſas* eſſe manſiones in domo patris cœleſtis, ut proinde *multitudo* tantum, non *diſparitas* innuatur. Sed respondent, qui pro diſparitate graduum gloriæ diſputant, utrumque heic poſſe notari & *multitudinem*, & ex *multitudine diſparitatem*, ſiquidem opus haud fuiſſet, diſtinctas commemorare manſiones, ſi prorsus æqualis omnium beatorum futura eſſet gloria (16). Ad-

dunt,

dunt, domum patris cœlestis non tantum beatorum, sed & angelorum esse habitaculum, quorum gloriam per omnia æqualem esse, vix quisquam temere affirmaverit.

(11) Vid. THEODORETI *commentar. in cantic. cap. I.* Conferenda, quæ laudatiss. vir ad *1 Cor. XV. 40.* adnotavit.

(12) Recensuit eos DEYLINGIUS *part. III. observ. sacrar. cap. XXXVI. p. 337. seqq.*

(13) in *theologia elenct. part. III. loc. XX. §. 13. p. 702.*

(14) in *loco de vita æterna cap. V. §. 125.*

(15) Diversas istas interpretum expositiones enarrarunt DEYLINGIUS *loc. cit.* WOLFFIUS in *curis philol. & crit. tom. I. p. 941. seqq.* LAMPIUS in *comment. evangelii secundum Ioannem, tom. III. p. 101. alii.*

(16) Observavit hoc post alios b. BENNELIUS in *gnom. novi testam. p. 378.* ubi inter alia ita scribit: *ipso plurali numero videtur etiam varietas mansionum innui; nam non dicit mansio magna, sed mansiones multæ.*

§. VI.

Iungunt nonnulli oraculis servatoris nostri modo recitatis haud immerito ea quoque effata, in quibus is ipse nos condocet, in remuneratione futura nonnullos, speciatim insignes ecclesiæ doctores piosque martyres præcipui quid ac prorsus eximii accepturos esse.

Ita enim *Matth. V. 12.* discipulos suos adloquitur fervor optimus: *gaudete & lætaminini: nam magna (17) vobis in cælo merces est.* Atque de hac ipsa mercede verba quoque facit *Matth. X. 41, 42.* ubi ait, illum qui vel unum minimorum ex suis sectatoribus poculo frigidae aquae recreaverit, adeoque vel minimo adfecerit beneficio, non frustratum iri mercede sua, alios tamen mercedem discipuli, alios contra prophetæ mercedem (adeoque inæqualem) reportaturos esse ex fide. Cum primis tamen huc spectat locus *Matth. XIX. 28, 29.* ubi disertis verbis pronunciat fervor, apostolos suos in *παλιγγενεσία* (18), seu mundi renovatione, quum Christus sederit in glorioso suo tribunali, & ipsos sessuros esse in duodecim tribunalibus, iudicantes duodecim tribus Israelitarum. Quod sane dici haud posset, nisi disparitas quædam futura esset gloriæ apostolorum, & gloriæ omnium fidelium. Quin, quod porro notamus, omnibus, qui Christum essent secuturi, maioribusque propter ipsum periculis & adversitatibus sese exposituri, peculiare aliquod præmium, gloriamque maiorem promittit Christus, quando loco citato ita pergit: *Quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mei nominis causa, is centuplum adipiscetur, & vitam obtinebit sempiternam.*

(17) Vocem *πολυσ*, quæ in textu græco heic occurrit, idem esse, quod *μεγας*, testimoniis auctorum profanorum in medium adductis comprobatur PALAIRET in *biblioth. Bremensi nova*, class. III, p. 151.

(18) Hanc

(18) Hanc *παλιγγενεσιαν* nonnulli quidem de *regeneratione*, quæ fit in hac vita per gratiam, interpretantur. Verum rectius alii vocem hanc de innovatione omnium rerum consummato seculo futura intelligunt, quæ Petro *Act. II. II. ἡ τῶν πάντων ἀποκατάστασις* est, h. e. nova facies rerum omnium in mundi *consummatione*. Delineatur illa a Iohanne *Apoc. XXI.* qui eandem, *ἄρᾱν καὶνῃν, γῆν καὶνῃν, πάντα καινὰ* esse dicit, *cælum novum, terram novam, omnia nova*. Atque huius *regenerationis* pars est restitutio mortuorum per *resurrectionem*, quæ & ipsa *παλιγγενεσία* dicitur. Plura hanc in rem adnotarunt OLEARIUS, WOLFIUS, HEUMANNUS, alii, quos nominare superfedemus.

§. VII.

Argumentis, ex effatis Christi deductis, addunt subinde theologi nonnulla alia testimonia ex epistolis apostolorum, cum primis Paulinis, desumpta. Ut enim locum classicum *1 Cor. XV. 41, 42.* quem supra §. III. exposuimus, iam prætermittamus, provocant, inter alia, ad locum *Rom. II. 8.* ubi Deus *unicuique secundum opera* (seu convenienter operibus) *redditurus* dicitur; itemque ad oraculum, quod exstat *1 Cor. III. 8.* ubi adferitur, *unumquemque suam mercedem accepturum secundum suum laborem* *κατὰ τὸν ἰδίον κόπον* (19). Unde sequens nectunt argumentum: Quicumque mercedem suam accipient, secundum suum laborem, ii in vita æterna inæquali gloria remunerabuntur. At fideles in vita æterna omnes mercedem accipient secundum suum laborem. Ergo fideles in vita æterna omnes inæquali gloria remunerabuntur; siqui-

siquidem labor eorum maxime fuit inæqualis. Quum ergo labores prophetarum, apostolorum, martyrum confessorum aliorumque ecclesiæ heroum maiores & graviores fuerint, quam aliorum fidelium, quis dubitet æquum esse, ut merces etiam, quæ ipsis datur, ex gratia sit maior? Eandem præmii inæqualitatem comprobare etiam adnituntur sententiæ huius adsertores ex loco 2 Cor. IX. 6. ubi apostolus de fructu ex largis eleemosynis capiendò verba faciens, inter alia hisce verbis utitur: *qui parce seret, parce etiam metet: & qui large seret, large etiam metet.* Unde ita argumentantur: Messis parce serentium & messis large serentium est inæqualis. Gloria vitæ futuræ est messis parce serentium & messis large serentium. Ergo gloria vitæ futuræ est inæqualis. Nec sane effatum hocce apostolicum ad fructus duntaxat spirituales in hac vita percipiendos restringi potest, ut forte quis existimaverit; siquidem *metendi* phrasis alibi futuri seculi messem beatam designat (20), fidelesque non tam præsentium, quam futurorum bonorum spe ad quævis pietatis officia excitantur. Scilicet tempus præsens est tempus *sationis*; seculum vero futurum tempus *messis*; ut proinde ii, qui eleemosynas erogant, sive sint largiores, sive parciores, non in hac duntaxat, sed vel maxime etiam in futura vita, bonis spiritualibus ac cœlestibus sint remunerandi, modo sincero animi adfectu id fecerint, adeoque *in spiritu severint* (21).

(19) Eandem veritatem inculcat gentium apostolus 2 Cor. V. 10. ubi ita inquit: *nobis omnibus comparendum est ante Christi*

Christi tribunal, ut ferat quisque præmium eius, quod in corpore fecerit.

(20) *Gal. VI. 9.*

(21) *Gal. VI. 8.*

§. VIII.

Subiungimus tandem oraculum Paulinum, quod exstat 1 *Cor. III. 14. 15.* ubi gentium apostolus de salute doctorum ecclesiæ differit, eosdemque nobis sistit sub idea architectorum. Hos in duos dispescit ordines, nimirum *in eos*, qui fundamento fidei, quod est Iesus Christus, rite posito, eidem superstruunt aurum, argentum, lapides pretiosos, h. e. doctrinas præstantissimas, utilissimas maximeque salutare, ac proinde ipsi fundamento convenientes ac homogeneas; itemque *eos*, qui lignum, fœnum & stipulas inanes, i. e. doctrinas, non quidem hæreticas ac perniciosas, sed fictas tamen, vanas, steriles, ipsique adeo fundamento minus congruentes, eidem superædificant. De uniuscuiusque opere (22) pronunciat laudatissimus iste servatoris legatus, etiamsi latere illud aliquandiu possit, incrustatum scilicet speciosis fucis & coloribus, suo tamen tempore in lucem apertam id protrahendum esse. Siquidem *dies* (dies nimirum *tribulationis*) id sit declaraturus. Addit idem vir divinus, *quale cuiusque sit opus, ignem exploraturum esse.* Loquitur itaque de igne quodam exploratorio, quem & purioris & impurioris doctrinæ præcones sint experturi. Qualis vero sit iste ignis, de eo non una ea-

C

demque

demque interpretum est sententia. Qui ecclesiæ Romanæ placita sequuntur, de igne infernali ut plurimum accipiunt (23). Rectius alii ignem hunc exploratorium tum de scriptura sacra (24), ad quam quævis curate diligenterque sunt examinanda; tum in primis de variis tentationibus, vexationibus ac calamitatibus huius vitæ, quibus fides christianorum probatur (25), interpretantur. Persequitur postmodum apostolus cœptam de architectis allegoriam, nosque condocet, quisnam divini in duo illa ædificantium genera iudicii exitus futurus sit. De priori quidem ædificantium genere disertis verbis testatur, *cuius opus manserit*, h. e. cuius operi admotus ignis iste exploratorius aureum aut argenteum fuisse patefecerit, quod fundamento superstruxerit, h. e. doctrinam veram, utilem ac salutarem, illum singulare aliquod præmium, seu fructum laboris sui accepturum. Quod vero ad alterum ædificantium genus attinet, de eo sequentem in modum pronunciat: Si *cuius opus comburetur*, h. e. vanum nec probi commatis esse iudicabitur, is *iacituram* quidem *faiet*, h. e. privabitur quidem eximia ista operis mercede, quam probus architectus ex suo referet opere; *ipse tamen servabitur*, sed *ὡς διὰ πυρός*, *tanquam per ignem* (26); h. e. licet operis sui mercedem non sit reportaturus, non desinet tamen vitæ beatæ fieri particeps, quia supponitur semper retinuisse fundamentum fidei salvificæ: Atque ex hac, quam modo dedimus, verborum expositione hoc vel tandem fuit confectarium: dari, secundum effatum

Pau.

Paulinum, doctores, qui, præter salutem æternam, quam cum aliis communem habent, reportant adhuc peculiarem aliquam mercedem operis a se præstiti, qua alii prorsus destituuntur; quod a viro divino dici haud potuisset, nisi pro certo habuisset, in vita illa beata, quam omnes anhelamus, dari gradus aliquos gloriæ cœlestis.

(22) Per το ἔργον, quod in textu græco legitur; non intelligi opera bona, vel mala; sed doctrinam, seu potius ædificium integrum, doctrinæ beneficio exstructum, ex toto contextu huius loci patet.

(23) Hanc expositionem præter alios adoptavit GUIL. ESTIUS in *commentar. ad h. l.* Vid. de eo RICHARDI SIMONII *hist. crit. des commentateurs du nouv. testam. p. 647.* qui & ipse de igne iudicii extremi verba Pauli explicat *loc. cit.* quod & facit IO. STEPH. MENOCHIVS, in not. ad h. l. Adiungimus hisce scriptoribus ex Anglis THOM. BURNETUM in libro *de statu mortuorum & resurgentium cap. VII. p. 100. seqq.* Verum hanc expositionem solide confutavit CALOVIVS in *bibliis illustrat. ad h. l.*

(24) Hæc quippe passim in sanctioribus litteris igni comparatur. Vid. *psalm. XII. 7. Ier. XXIII. 29. Luc. XXIV. 32.*

(25) Vid. *1 Petr. I. 6, 7.*

(26) Est hæc proverbialis locutio, quæ difficultatem tantum salutis heic denotat. Desumpta ea est ex cominuni hominum sermone, quo is, qui ægre ac difficulter servatur,

siquidem labor eorum maxime fuit inæqualis. Quum ergo labores prophetarum, apostolorum, martyrum confessorum aliorumque ecclesiæ heroum maiores & graviores fuerint, quam aliorum fidelium, quis dubitet æquum esse, ut merces etiam, quæ ipsis datur, ex gratia sit maior? Eandem præmii inæqualitatem comprobare etiam adnituntur sententiæ huius adsertores ex loco 2 Cor. IX. 6. ubi apostolus de fructu ex largis eleemosynis capiundo verba faciens, inter alia hisce verbis utitur: *qui parce seret, parce etiam metet: & qui large seret, large etiam metet.* Unde ita argumentantur: Messis parce serentium & messis large serentium est inæqualis. Gloria vitæ futuræ est messis parce serentium & messis large serentium. Ergo gloria vitæ futuræ est inæqualis. Nec sane effatum hocce apostolicum ad fructus duntaxat spirituales in hac vita percipiendos restringi potest, ut forte quis existimaverit; siquidem *metendi* phrasis alibi futuri seculi messem beatam designat (20), fidelesque non tam præsentium, quam futurorum bonorum spe ad quævis pietatis officia excitantur. Scilicet tempus præsens est tempus *sationis*; seculum vero futurum tempus *messis*; ut proinde ii, qui eleemosynas erogant, sive sint largiores, sive parciores, non in hac duntaxat, sed vel maxime etiam in futura vita, bonis spiritualibus ac cœlestibus sint remunerandi, modo sincero animi adfectu id fecerint, adeoque *in spiritu severint* (21).

(19) Eandem veritatem inculcat gentium apostolus 2 Cor. V. 10. ubi ita inquit: *nobis omnibus comparendum est ante Christi*

Christi tribunal, ut ferat quisque præmium eius, quod in corpore fecerit.

(20) *Gal. VI. 9.*

(21) *Gal. VI. 8.*

§. VIII.

Subiungimus tandem oraculum Paulinum, quod exstat i *Cor. III. 14. 15.* ubi gentium apostolus de salute doctorum ecclesiæ differit, eosdemque nobis sistit sub idea architectorum. Hos in duos dispescit ordines, nimirum *in eos*, qui fundamento fidei, quod est Iesus Christus, rite posito, eidem superstruunt aurum, argentum, lapides pretiosos, h. e. doctrinas præstantissimas, utilissimas maximeque salutare, ac proinde ipsi fundamento convenientes ac homogeneas; itemque *eos*, qui lignum, fœnum & stipulas inanes, i. e. doctrinas, non quidem hæreticas ac perniciosas, sed fictas tamen, vanas, steriles, ipsique adeo fundamento minus congruentes, eidem superædificant. De uniuscuiusque opere (22) pronunciat laudatissimus iste servatoris legatus, etiamsi latere illud aliquandiu possit, incrustatum scilicet speciosis fucis & coloribus, suo tamen tempore in lucem apertam id protrahendum esse. Siquidem *dies* (dies nimirum *tribulationis*) *id sit declaraturus.* Addit idem vir divinus, *quale cuiusque sit opus, ignem exploraturum esse.* Loquitur itaque de igne quodam exploratorio, quem & purioris & impurioris doctrinæ præcones sint experturi. Qualis vero sit iste ignis, de eo non una ea-

C

demque

demque interpretum est sententia. Qui ecclesiæ Romanæ placita sequuntur, de igne infernali ut plurimum accipiunt (23). Rectius alii ignem hunc exploratorium tum de scriptura sacra (24), ad quam quævis curate diligenterque sunt examinanda; tum in primis de variis tentationibus, vexationibus ac calamitatibus huius vitæ, quibus fides christianorum probatur (25), interpretantur. Persequitur postmodum apostolus cœptam de architectis allegoriam, nosque condocet, quisnam divini in duo illa ædificantium genera iudicii exitus futurus sit. De *priori* quidem ædificantium genere disertis verbis testatur, *cuius opus manserit*, h. e. cuius operi admotus ignis iste exploratorius aureum aut argenteum fuisse patefecerit, quod fundamento superstruxerit, h. e. doctrinam veram, utilem ac salutarem, illum singulare aliquod præmium, seu fructum laboris sui accepturum. Quod vero ad alterum ædificantium genus attinet, de eo sequentem in modum pronunciat: Si *cuius opus comburetur*, h. e. vanum nec probi commatis esse iudicabitur, is *iacturam* quidem *faiet*, h. e. privabitur quidem eximia ista operis mercede, quam probus architectus ex suo referet opere; *ipse tamen servabitur*, sed *ὡς δια πυρὸς*, *tanquam per ignem* (26); h. e. licet operis sui mercedem non sit reportaturus, non desinet tamen vitæ beatæ fieri particeps, quia supponitur semper retinuisse fundamentum fidei salvificæ: Atque ex hac, quam modo dedimus, verborum expositione hoc vel tandem fuit confectarium: dari, secundum effatum

Pau.

Paulinum, doctores, qui, præter salutem æternam, quam cum aliis communem habent, reportant adhuc peculiarem aliquam mercedem operis a se præstiti, qua alii prorsus destituuntur; quod a viro divino dici haud potuisset, nisi pro certo habuisset, in vita illa beata, quam omnes anhelamus, dari gradus aliquos gloriæ cœlestis.

(22) Per το ἔργον, quod in textu græco legitur; non intelligi opera bona, vel mala; sed doctrinam, seu potius ædificium integrum, doctrinæ beneficio exstructum, ex toto contextu huius loci patet.

(23) Hanc expositionem præter alios adoptavit GUIL. ESTIUS in *commentar. ad h. l.* Vid. de eo RICHARDI SIMONII *hist. crit. des commentateurs du nouv. testam. p. 647.* qui & ipse de igne iudicii extremi verba Pauli explicat *loc. cit.* quod & facit IO. STEPH. MENOCHIVS, in not. ad h. l. Adiungimus hisce scriptoribus ex Anglis THOM. BURNETUM in libro *de statu mortuorum & resurgentium cap. VII. p. 100. seqq.* Verum hanc expositionem solide confutavit CALOVIVS in *bibliis illustrat. ad h. l.*

(24) Hæc quippe passim in sanctioribus litteris igni comparatur. Vid. *psalm. XII. 7. Ier. XXIII. 29. Luc. XXIV. 32.*

(25) Vid. *1 Petr. I. 6, 7.*

(26) Est hæc proverbialis locutio, quæ difficultatem tantum salutis heic denotat. Desumpta ea est ex communi hominum sermone, quo is, qui ægre ac difficulter servatur, dici-

dicitur servatus quasi ex incendio, *δαλος σωθεις εκ πυρος*, torris ex igne ereptus, ut est apud Amosum *cap. IV. vers. II.* Conf. *Zach. III. 2.*

§. IX.

Præter ea sacræ scripturæ testimonia, quæ hactenus in medium attulimus, sunt & alia, quæ hanc in rem ab his aut illis auctoribus passim laudantur. Quoniam vero iisdem vel plane nullam, vel certe exiguam valde probandi vim inesse deprehendimus (27), iisdem recensendis heic immorari nolumus. Pergimus potius ad eos, qui negantem amplectuntur sententiam, gloriæque beatorum tuentur æqualitatem. Neque enim hi destituuntur argumentis, quæ sacræ scripturæ oraculis sunt superstructa, magnamque præ se ferunt probabilitatis speciem. Unde nonnulla ex eis, eaque præcipua heic commemorabimus.

(27) Huc referimus speciatim loca *Cant. VIII. 12. Esai. LVI. 4, 5. & Matth. XIII. 8.* quorum examen instituerunt FRID. SPANHEMIUS & IO. MARCKIUS; ille quidem in *dubiis evangel. part. III. dub. XXXV. §. VII. VIII. & XI. p. m. 730. seqq.* hic vero in *expectatione gloriæ futuræ Iesu Christi, libr. III. cap. X. §. XVIII. p. 748. seqq.*

§. X.

Provocant ii I) ad effatum ipsius servatoris *Matth. XIII. 43.* ubi ait: fore, ut *iusti*, (quos paulo

lo ante vers 38. *filios regni* adpellaverat) adeoque promiscue omnes fideles (28) *fulgeant ut sol* in regno patris cœlestis. Quum vero nulla detur lux maior solari, nec ulli nisi iusto pateat introitus in regnum cœlorum, concludunt exinde, æqualem fore omnium iustorum in regno cœlesti splendorem (29). Addunt II) in causæ suæ præsidium parabolam operariorum in vinea, *Matth. XX. 9, 10.* a Christo recensitam, ubi omnibus ac singulis operarius, diverso licet labore defunctis, eandem mercedem, eundemque *denarium* adsignat pater familias, iusteque se in eo facere, murmurantibus respondet. Unde hoc efformari posset ratiocinium: denarius omnibus ex æquo datur. Vita æterna est denarius. Ergo vita æterna omnibus ex æquo datur (30). III) Et hoc urgent, idem præmium, quod servator apostolis suis promisit *Matth. XIX. 28.* eos nimirum, tempore gloriosi sui adventus, *sessuros esse in duodecim tribunalibus, iudicantes duodecim tribus Israëlitarum*, illud, inquam, generatim omnibus fidelibus adsignare Spiritum sanctum *1 Cor. VI. 2, 3. an nescitis, sanctos mundum iudicaturos* (31). Addunt IV) eandem *iustitiæ coronam*, quam Paulus sibi reddendam dicit in die novissimo, secundum effatum eiusdem apostoli, dandam esse omnibus, qui *illustrem eius adventum amaverint*, *2 Timoth. IV. 8.* (32). Adducere etiam V) in causæ suæ præsidium solent effatum Paulinum *1 Cor. XV. 28.* ubi ait, in vita futura *Deum fore omnia in omnibus*. Ex quibus verbis sequentem in modum argumentantur: Ubicunque

Deus erit omnia in omnibus, ibi æqualem in omnibus operabitur gloriam. Ast in vita illa sempiterna Deus erit omnia in omnibus; Ergo in vita æterna æqualem in omnibus operabitur gloriam. Addunt VI) omnes beatos ex æquo adpellari *filios Dei*, Gal. III. 26. qui hæreditatem cœlestem pariter omnes adituri sint Rom. VIII. 17. Gal. IV. 7. itemque VII) Christum omnes electos ex æquo facere *reges & sacerdotes Deo & patri suo*, Apoc. I. 8. (33) Quin VIII) Matth. XXII. 30. disertis verbis pronunciare, beatos fore *ισαγγελος*, i. e. angelis Dei in cœlo similes. Unde hoc nectunt ratiocinium: Quicumque erunt *ισαγγελοι*, illi habebunt gloriam æqualem. Atqui omnes pii in vita æterna erunt *ισαγγελοι*. Ergo omnes pii in vita æterna habebunt gloriam æqualem. Subiungunt tandem IX) Philipp. III. 21. *corpora beatorum indefinite συμμορφά conformia dici corpori Christi ad gloriam evecto: adeoque alterum altero non habiturum maiorem claritatis gradum.*

(28) In horum quippe animis regnat Christus fide, caritate, puritate omnique iustitia & veritate, quibus omnes sancti florent.

(29) Hocce argumentum, post complures alios, cumprimis urfit Io. VERDERIUS, professor quondam academix Montalbanensis, supra iam a nobis laudatus, in disp. *de libro vitæ* anno MDCLVII. edita. Ast confutarunt eum ex nostris b. cancell. OSIANDER & Io. CONR. DANHAUERUS. Vid. quæ in *dissert. priori historico-theolog.* J. XIII. p. 45, 46. hanc in rem diximus.

(30) Ra-

(30) Ratiocinium hoc, inter alia, in medium attulit PETR. MARTYR, in *loc. comm.* de fine seculi *loco XVII. fol. 1355.* licet is in hacce controversia nihil voluerit decidere, prout in *dissertatione modo adlegata §. XIII. p. 43, 44.* iam adnotavimus.

(31) Est hoc rursus argumentum PETR. MARTYRIS *loco excitato, fol. 1357.*

(32) Idem argumentum rursus urget vir modo laudatus *loc. cit. fol. 1357.*

(33) Plerasque, quas supra adduximus, rationes in unum congeffit FRID. SPANHEMIUS, celebris theologus Batavus, quem alibi iam laudavimus, in *dubiis evangel. part. III. dub. CXXXV. p. 728. seqq.* Vid. de eo *dissert. nostram modo excitatam p. 45.*

§. XI.

Testimoniis hisce, quæ sanctior nobis suppeditat scriptura, alias quoque *rationes* adiungunt doctrinæ de æqualitate gloriæ cœlestis propugnatores, quæ maximam partem huc redeunt: I) ipsa *electio, iustificatio* nec non *adoptio æqualis* est in omnibus, quin & sanguinis Christi pro omnibus, effusi pretium pariter est æquale apud omnes, proinde & *gloria* eorum, qui fructu pretiosissimi huius sanguinis perfruuntur, est æqualis (34). II) *Sanctitas* omnium beatorum erit perfectissima in cœlis, adeoque nullos admittet gradus. Proinde nec cœlestis illorum gloria certis quibusdam gradibus erit distincta. III) Si inæqualitas

tas gloriæ locum haberet in beatis cælitibus, daretur nota *imperfectiōis* in iis, qui minorem consecuti sunt gloriam. Iam vero omnem imperfectiōem a statu isto perfectissimo abesse debere, vix quisquam dubitaverit. IV) Apud omnes in confesso est, *beata Dei visione omnem expleri beatorum adpetitum* (35). Iam vero hac ipsa visione Dei omnes *ex æquo* gaudent beati. Ergo omnium beatorum gloria prorsus est æqualis. V) Summa illa felicitas, quam cælitēs ex beata Dei visione percipiunt, nunquam intermittitur, sed in *æternum* est *duratura*; ergo inter illos nulla obtinet gloriæ disparitas. VI) Hac ipsa visione Dei beatifica *omnia*, quibus in mortali hacce vita premimur, mala quam longissime *propulsantur*. At *ex æquo* omnes beati a miseriis huius vitæ liberantur, ac securi agunt in cœlis. Unde sequens necti potest ratiocinium: Quicumque ex æquo ab omnibus liberantur malis, ac securi degunt in sede beatorum, eorum felicitas diversis gradibus non est distincta. Atqui beati *ex æquo* ab omnibus liberantur malis, ergo eorum felicitas diversis gradibus distincta haud est. Pergunt vero huius sententiæ adsertores & VII) hoc quoque urgent: ubi beatitudinis gradus reperiantur, ibi abesse *infinitatem*; nec ulla concipi posse ratione, quo modo in vita beata, quæ in summi boni fruitione sita est, gradus aliqui locum habere queant; siquidem summo bono maius non detur. Nec VIII) modum & gradum inæqualitatis gloriæ, quæ a nonnullis heic fingatur, definiri posse; nec denique IX) hancce sententiam

tiam ullam in doctrina sanctiori parere utilitatem, sed potius otiosum videri ingenii lusum, insimulque pontificiorum de *meritis* operum, itemque de *aureolis* (36) virginum, doctorum & martyrum commentis statuminandis inservire.

(34) Præter alios hocce argumento cumprimis usus est GREGOR. SCHÖNFELDIUS, theologus quondam Marburgensis, in dissert. de *vita aeterna*, idque hisce verbis expressit: *beatitudo aeterna secundum omnes suas partes dependet ex Christi passione & merito nobis imputato, & nulla eius particula ex operum mortuorum merito dependet. Atqui passio Christi aequaliter pro omnibus electis facta. Nec enim plus pro Petro, quam pro latrone passus est, & sanguis eius aequè pro latrone ac Petro est effusus, meritumque eius aequaliter omnibus credentibus imputatur, & aequaliter iustificantur, quotquot iustificantur. Ergo aequalis erit omnium electorum beatitudo.* DANHAUERUS, theologus quondam Argentoratensis præstantissimus, perspicuitatis gratia rem ita contrahit: „Quicumque ratione causæ salutis sunt æquales, illi ratione salutis ipsius sunt æquales. Atqui omnes pii ratione causæ salutis sunt æquales. Ergo omnes pii ratione salutis ipsius sunt æquales. „

(35) Est hoc argumentum IO. VERDERII, supra p. 22. not. 29. iam a nobis laudati, ex quo & nonnulla alia, quæ eidem supra adiunximus, argumenta desunta sunt.

(36) De hisce *aureolis* in *dissertat. nostra priori historico-theolog.* sæpius iam adlegata, p. 29 - 32. copiose discussimus.

§. XII.

Atque sic argumenta præcipua tum eorum, qui disparitatem graduum gloriæ in vita æterna statuunt, tum & eorum, qui eandem vel in dubium revocant, vel prorsus negant, breviter recensuimus. Licet vero neutra sententia *apodicticis* innitatur argumentis, nec alibi, quam in lumine gloriæ, atque in *cognitione experimentalis* plena huius rei expectanda sit manifestatio, ingenue tamen fatemur, nos iis propius accedere, qui adfirmantem heic amplectuntur sententiam. Ea enim testimoniis atque argumentis probabilioribus est suffulta, minoribusque premitur difficultatibus. Certe, præter oracula sacra, quæ supra (§. II – IX.) magna copia recensuimus, suppetunt & aliæ rationes minime contemnendæ, huic sententiæ uberius confirmandæ inservientes.

§. XIII.

Primo enim dudum observarunt philosophi, non dari duas res ex omni prorsus parte similes. Posito hocce principio, facile intelligitur, in ipsa beatitudine graduum dari diversitatem. *Secundo* vita æterna, quæ quoad *essentialiam* spectata ad omnes pertinet fideles, est præmium *respondens* gradui bonitatis, quæ fuit in statu cuiuslibet viventis in statu *gratiæ* (37). Erit proinde præmium inæquale in statu gloriæ. Unde merces *iusti* & merces *prophetæ* disertis verbis distinguuntur (38). *Tertio*, quem admodum dantur gradus pœnarum in inferno (39); ita procul dubio dantur quoque gradus præ-

præmiorum in cælo. Eadem enim est ratio *remune-*
rantis iustitiæ, quæ est *vindicantis*; quarum hæc ma-
 lis actionibus pœnas, *illa* bonis actionibus præmia ad-
 commodat. Licet vero iustitiæ divinæ repugnet, pœ-
 nam irrogari maiorem delicto, non tamen eidem re-
 pugnat præmium dari maius bonitate actionis, quia
 præmia dantur etiam immerentibus, non tamen aliter,
 nisi modo sapientiæ divinæ conveniente (40). *Quarto,*
ipsius sanctificationis, sine qua nemo videbit dominum,
 (41) in ecclesia *militante* diversi dantur gradus, ut
 experientia testatur; ergo erunt quoque diversi gra-
 dus *glorificationis* in ecclesia *triumphante*, siquidem *tri-*
umphans similis est *militanti* & gloria respondet gratiæ.
Quinto, eadem ratione comparatum est cum donis
gratiæ in mortali hacce vita. Diversa enim mensura
 Deus dona sua heic impertitur fidelibus (42). Hinc
 mirum videri haud debet, si & in erogandis *præmiis*
 deprehendatur diversitas, cum sua in nobis dona co-
 ronare soleat Deus. Licet vero charismatum disci-
 mina ad incrementum ecclesiæ in hoc stadio potissi-
 mum sit necessaria, quæ ratio in cælo beatorum lo-
 cum non habebit; dubitare tamen vix licet, pro cha-
 rismatum diversitate, & fructuum, quos quisque in
 hac vita tulerit, copia & varietate, etiam futuram
 esse messem in altera, quam expectamus, vita, &
 Deum ipsum in piis vario fine varioque modo dona
 sua coronaturum esse, ut verbis FRANCISCI TUR-
 RETTINI, theologi reformati, tantisper utamur (43).

(37) *Matth. XIX. 28. Luc. XX. 17. Rom. II. 6, 7.*

D 2

(38)

(38) *Matth. X. 41.*

(39) Tolerabiliorem enim fore nationis *Sodomitarum* conditionem in die iudicii, quam *Capernaum*, miriusque actum iri cum *Tyro & Sidone*, quam cum *Chorazin & Bethsaida*, ipsemer testatur Christus *Matth. XI. 21-24.*

(40) *Rom. II. 6. 2 Cor. IV. 7. 2 Theff. I. 6. Ebr. II. 2.*

(41) *Ebr. XII. 14.*

(42) *Rom. XII. 6. 1 Cor. XII. 4.*

(43) Vid. eiusdem *institut. theolog. elenct. part. III. loco de vita aeterna, quaest. X. §. XIV. p. 702.*

§. XIV.

Accedit, quod ita comparata sint dissentientium argumenta, supra (§. X.) a nobis recensita, ut opera haud difficili dilui queant. Quod enim 1) attinet ad effatum servatoris *Matth. XIII. 43.* illud generatim respicit *iustos* cum respectu ad praesentem huius vitae conditionem. Scilicet quamdiu in mortali hacce vita degimus, iusti vivunt permixti impiis atque iniustis, perinde ut triticum zizaniis, sine ulla praemii alicuius distinctione. Verum in futura, quam exspectamus, vita discrimen illud, separatione inter *iustos & iniustos* facta, erit longe manifestissimum. Tunc enim mittet filius hominis suos angelos, qui ex ipsius regno colligent omnia offendicula omnesque improbos, eosdemque in ignis fornacem conicient (44), ubi ploratus erit stridorque

dorque dentium. Iusti vero relucebunt ut sol in regno patris sui (45). Oppositio igitur tantum heic fit inter statum iustorum, in quo versati sunt in præsenti hacce vita, & quem obtinebunt in altera illa ac beata vita. An vero gloria iustorum in ista vita æqualis sit futura nec ne? heic non docetur, & ad scopum parabolæ, quam *loc. cit.* explicat servator, plane non pertinet. Proinde non procedit hæc argumentandi ratio: Christus promittit omnibus iustis splendorem solis, ergo nullum datur discrimen in beatorum gloria. Christus enim absolute & indefinite loquitur, non vero definite & comparate, conferens doctores, confessores, martyres cum aliis piis e terra suscitatis, quod propheta Daniel, itemque gentium apostolus fecerunt (46). Neque firmitus est argumentum, quod II) ex parabola operariorum, ad vineam colendam conductorum, Matth. XX. 8, 9. recensita, desumunt dissentientes. Perperam enim supponunt, neutiquam vero probant, per denarium, qui in dispari labore omnibus & singulis operariis datur, intelligendam esse vitam æternam (47). Falsum hoc esse, exinde elucescit, quoniam denarius iste etiam murmurantibus, & invidis, & illis, qui recedere iubentur a domino (48), datur. Ast vita æterna non est portio murmurantium, nec invidorum, nec eorum, qui abire iubentur a domino; sed coniungit potius homines cum Deo, nec ulli datur, cui non plenam conferat satietatem gaudiorum. Scopus itaque Christi non eo tendit, ut *loc. cit.* adstruat paritatem gloriæ in vita æterna (49); sed ut ostendat, quod voca-

tio ad regnum Dei non nostris meritis, sed gratiæ divinæ tribui debeat, & quod primi debeant esse *novissimi*, & *novissimi primi*; prout in reiectione Iudæorum, & vocatione gentilium factum fuisse constat.

(44) *Matth. XIII. 41, 42.*

(45) *loc. cit. vers. 43.*

(46) Vid. *Dan. XII. 3. I. Cor. XV. 41.* quæ loca supra §. II. & III. exposuimus.

(47) Hanc sententiam amplexi sunt nonnulli veterum, veluti AUGUSTINUS *serm. LIX. de verb. dom.* auctor libri *de vocat. gent. libr. I. cap. V.* alique, quos plerique fere cœtus romani doctores sequuntur. Nec desunt ex protestantibus, idem sentientes. Vid. præter alios cancell. PFAFFIUM in *notis exeget. in evangelium Matthæi p. 166.* & HEUMANNUM in *der Erklärung des neuen Testaments part. I. p. 247. seqq.* Alii tamen denarii nomine *quamcunque gratiosam retributionem donorum tum corporalium, tum spiritualium*, qua non destituantur operantes in vinea, intelligere malunt, quibus suffragatur CALOVIVS in *bibliis illustratis nov. test. tom. I. p. 375.* Alias aliorum expositiones heic prætermittimus. Adeat, qui eas legere voluerit, auctores a WOLFFIO in *curis phil. & crit. ad Matth. XX. seqq.* & KOECHERO in *analectis philol. & crit. ad h. l. p. 363. seqq.* magna copia adlegatos, quibus tamen PHIL. OUSEEL in *binis dissertat. de denario regni cœlorum* Francof. ad Oder. MDCCXX. MDCCXXIII. editis, Io. MARCKIUS in *pari retributione operariorum in vinea*, Lugd. Batav. MDCCXXIV. & vel maxime Jo. RUDOLPH. KIESLIGIUS in *dissertatione lectu dignissima de procuratore in vinea domini* MDCCXL. Lipsiæ edita §. IV.

p. 5. seqq. ut complures alios, speciatim scriptores asceticos, heic taceamus.

(48) Vid. *Matth. XX. 14.*

(49) Quod si tamen supponamus tantisper, per *denarium*, quem singuli acceperunt, operarii, *vitam aeternam* intelligendam esse, nihil tamen pro omnimoda gloriae caelestis aequalitate exinde posset deduci argumentum. Adplicatio enim ad gloriam caelestem non gradus, sed *essentiam* duntaxat beatitudinis concernit. Iam vero beatitudinem, si ipsam eius *essentiam* spectemus, aequalem omnibus bene operantibus obtingere, apud omnes in confesso est, atque ex iis, quae infra dicemus, patebit luculenter. Si vero de *gradibus* beatitudinis sit quaestio, res longe aliter se habet, & altum de iis in loco modo adducto est silentium. Non possumus, quin heic adponamus AUGUSTINI, celeberrimi Hippo-nensium praesulis, verba, quae in eius libro *de virginit. cap. XXVI.* leguntur atque ita se habent: *Ipsa vita aeterna pariter erit omnibus sanctis. Aequalis enim denarius omnibus est adtributus, ac per hoc in denario quidem non impare non vivet alius alio prolixius. Quia vero in ipsa vita aeterna distincte fulgebunt lumina meritorum, mansiones multae sunt apud patrem, in quibus honoretur alius alio clarius.*

§. XV.

Quod vero III) obiiciunt dissentientes, eandem, quae ipsis apostolis tribuitur, gloriam, quod nimirum super duodecim thronis sedentes *iudicaturi* sint duodecim tribus Israëlis, generatim adsignari omnibus fidelibus I Cor. VI. 2, 3. id rursus facili confutari potest negotio,

gotio, si observemus, honorem Christi supremi iudicis, redundaturum quidem esse in omnia eius membra, adeoque non apostolos tantum, sed & generatim omnes fideles (50), verum modo quibusvis conveniente, nec exclusa honoris prærogativa, quæ *prophetis* atque *apostolis* præ aliis competit. Ad IV^{um}) argumentum, quod nonnulli ex *corona iustitiæ*, non Paulo tantum, sed omnibus, ad paritionem Christi diligentibus, aliquando reddenda 2 *Tim. IV. 8.* desumunt, paucis respondemus, effatum hocce apostolicum hoc tantum probare, quod præmium *essentiale*, seu ipsa *vita æterna*, per *coronam iustitiæ* indigitata (51), omnibus fidelibus futura sit communis, sed, quod in præmio *accidentali* nulla locum habitura sit diversitas, exinde neutiquam comprobari posse. Eadem ratione V) nec ex oraculo Paulino 1 *Cor. XV. 28.* colligi potest æqualitas graduum gloriæ, siquidem aliud est *operari omnia*, aliud *operari omnia* **ÆQUALITER**. Scilicet quem ad modum Deus iam in præsentī hacce vita *operatur omnia in omnibus* 1 *Cor. XII. 11.* sed non *æquali gradu*, cum in quibusdam plura & maiora, in aliis autem pauciora operetur; ita pariter in altera vita Deus erit quidem *omnia in omnibus*, sed ita, ut operatione *immediata* veram quidem, solidam perfectamque præstiturus sit felicitatem, sed suo gradu & ordine in singulis, prout ipsemet docet apostolus 1 *Cor. XV. 41.* Licet etiam, quod VI) notamus, omnes beati ex æquo filii Dei eiusque hæredes (52), itemque VII) reges & sacerdotes vocentur, hoc ipsum tamen non infert omnimodam gloriæ æquali-

æqualitatem in omnibus. Constat enim e sanctioribus literis, fideles iam in hac vita iisdem condecorari titulis, licet maxima donorum in iis deprehendatur disparitas. Nec videmus, quid obster, quo minus in iis quoque, qui hæreditatem adeunt, nonnullis eorum peculiaris quædam præ aliis prærogativa obtingat; itemque quo minus inter reges ipsos nonnulli maiori maiestate ac gloria præ aliis exsplendescant. Quod autem VIII) ad *ισαγγελιαν*, five similitudinem inter beatos cœlites angelosque sanctos intercedentem attinet, cuius servator meminit *Matth. XXII. 30.* ea duplici intelligi potest ratione. *Vel* enim *ισαγγελοι* dicuntur, qui angelis in omnibus sunt similes, *vel* qui in aliquibus tantum, verb. grat. corporis qualitatibus, quandam cum iis habent similitudinem. Si *priori* modo vox hæc sumatur, tum ii, qui angelis in vita illa beata erunt similes, diversos habebunt gloriæ gradus, siquidem ne angeli quidem pari splendent gloria. Datur enim inter eos diversitas ordinis & gloriæ; quo pertinent nomina *thronorum, principatuum & potestatum*, quorum ipsa sanctior scriptura disertam facit mentionem (54). Quod si vero *posteriori* modo vox hæc accipiatur, quo communiter accipi solet, tum hoc tantum exinde consequitur, beatos in *aliquibus* æqualem cum angelis habituros gloriam, quod quidem, salva nostra thesi, facile admitti potest. Nec IX) sententiæ nostræ adversatur locus Paulinus *Phil. III. 21.* ubi corpora beatorum cœlitum indefinite *συμμορφα conformia* dicuntur *corpori Christi glorificato*. Licet enim conformitas quædam

E

dam

dam corporum beatorum & Christi ratione claritatis in se spectatæ aliarumque dotium locum omnino sit habitura, quod, præeunte apostolo Paulo, omnes docent christiani, in *gradibus* tamen *claritatis* corpora piorum, ex mortuis resuscitata, neque corpori Christi, neque inter se se perfecte erunt æqualia, prout ex alio effato eiusdem apostoli, quod I Cor. XV. 41. exstat, supra (§. III.) luculenter comprobavimus.

(50) Evolvi heic meretur doctissimi HEGELMAIERI, professoris hodie Bebenhusani meritissimi, dissertatio de *sanctis mundum iudicaturis*, olim nostro sub præsidio Tübingæ habita.

(51) Præmium vitæ æternæ dicitur a gentium apostolo *corona iustitiæ*, seu *corona iusta*, id est talis, quæ strenuis athletis vi promissionum infallibilium impertiri iustum est apud eum, qui est *ὁ δίκαιος κριτὴς*. Copiosius hoc exposuit Io. BEHM, theologus Regiomontanus, in disputat. de *confidentia Pauli boni Hieronicae in domino, agnata iustissimo* §. XV. seqq. Cuius cogitata exhibet WOLFIUS in *curis philol. & crit. ad h. l.*

(52) Rom. VIII. 7.

(53) Vid. Coloss. I. 16. Ephes. I. 21. Diversos quoque angelorum ordines a Iudæis agnitos fuisse, observarunt viri eruditi.

§. XVI.

Ad reliqua dissentientium argumenta, quæ supra (§. XI.) recensuimus, ubi iam progredimur, notamus I) ex *electionis* atque *iustificationis* æqualitate inferri

ferri haud posse, æqualem omnium beatorum fore gloriam; siquidem alias ex ista æqualitate non minus *sanctificationis* æqualitas colligi posset, quod tamen secus se se habet. Iam vero ad *sanctificationem*, quæ respectu *graduum* valde inæqualis est in beandis, & a iudice omnino considerata in iudicio novissimo, præcipue heic attendendum est, quoniam pro diversa eius in piis ratione & gradu in hac vita, se habebit quoque eorum glorificatio in altera vita. Licet quoque sanguine Iesu Christi *æqualiter* peccata omnium hominum sint expiata, iis tamen, quibus maiorem *sanctitatis* copiam heic dedit servator, maiorem etiam gloriæ gradum impertietur in beata æternitate. Nec, quod II) notamus, ex æqualitate sanctitatis in cœlis æqualitas gloriæ cælestis in omnibus rite concludi potest, cum hæc non ex *futuræ*, sed *præsentis* vitæ conditione sit metienda. Nec, quod III) observandum, inæqualitas gloriæ beatorum *imperfectionem* quandam arguit in iis, qui minorem gloriæ gradum consequuntur. Talis enim a nobis statuitur inæqualitas, quæ plenæ beatorum felicitati nihil detrahat, cum Deus futurus sit omnia in omnibus h. e. omnia immediate operaturus, quæ statum beatorum, pro cuiusque conditione, perfectum reddere queunt. Erit proinde ista perfectio non *absoluta*, qualis soli Deo competit, sed *respectiva*, qualis in creaturas cadere potest in comparatione gratiæ, quæ præcessit, & in relatione ad subiecti recipientis capacitatem, quæ, uti satis constat, non una eademque, sed varia est. Illustrari hoc

iplum potest exemplo vasorum inæqualium, quæ omnia quidem replentur, sed ita, ut maiora plus excipiant, minora minus. Eadem ratione omnes quidem beati cœlites replendi sunt gloria cœlesti, & sic perfecte erunt felices, sed tamen secundum cuiusque ordinem & gradum. Neque ulla ex ista inæqualitate orietur invidia, vel æmulatio, vel ullus dolor aut ægritudo; quia omnia piorum desideria plene satianda sunt atque explenda.

§. XVII.

Quod IV) speciatim *beatam Dei visionem*, qua omnis beatorum appetitus expletur, concernit, eadem quidem *ex æquo* omnes gaudebunt beati cœlites, sed *non æqualiter*, seu in *æquali gradu*. Neque enim ab identitate obiecti, quod omnes vident, ad visionis æqualitatem licet argumentari. Ponamus ex. grat. plures debita visus perfectione præditos unum idemque speculum in æquali distantia intueri, anne eapropter statim omnes eadem perfectione illud intuebuntur? Licet etiam, quod V) notamus, felicitas ista summa ex beata Dei visione resultans, in cœlis nunquam intermittenda sit, sed æternum duratura, exinde tamen rursus colligi haud potest, hancce beatorum felicitatem inter omnes prorsus fore æqualem. Aliud enim est actionis alicuius continuatio, aliud eiusdem modus, ut proinde a visione Dei continua semperque duratura ad visionem æque perfectam nulla legitima
necti

necti queat consequentia. Nec VI) rectius procedit hæc argumentandi ratio: beata Dei visione ex æquo omnes beati ab omnibus, quæ miseram hancce vitam comitantur, malis liberabuntur; Ergo omnium beatorum gloria prorsus æqualis futura est. Distinguendum enim inter bona, quæ vocari solent *privativa*, inque absentia omnis mali consistunt, & *positiva*, quæ præsentiam omnis boni, cuius beati in cœlis reddentur participes, involvunt. *Illa* omnibus beatis æqualiter erunt communia, atque eatenus beatitudinis non dantur gradus. Interim tamen hoc non impedit, quo minus, habito respectu ad bona beatorum *positiva*, ordo & disparitas quædam locum habeat. Exigui etiam momenti est, quod VII) obijciunt dissentientes, in beatitudine illa, quæ bona positiva exhibet, ea propter nullos concipi posse gradus, quoniam illa in fruitione summi ac infiniti boni, h. e. ipsius Dei, sita sit, summoque bono non detur, nec dari possit maius. Distinguendum quippe est, ut dudum monuerunt theologi, inter beatitudinem *obiectivam* & *formalem*. Hoc loco quæstio plane non est de beatitudine *obiectiva*, quæ ipse Deus est, summum illud atque infinitum bonum, omnibus beatis commune; sed de beatitudine *formali*, ut in scholis loquuntur. Hæc vero non tantum præmium *essentiale*, quod in Dei satiante fruitione consistit, in qua lætissime adquiescent beati, sed & insuper *accessoria* quædam *præmia*, quæ essentiam beatitudinis vel comitantur, vel consequuntur, complectitur. Iam vero,

ubi de inæqualitate beatitudinis sermo est, non respicitur ad eiusdem *essentialia*, sed tantum *accidentalia*, in quibus diversitas quædam graduum omnino locum invenire potest.

§. XVIII.

Equidem, quod VIII) notamus, facile largimur dissentientibus, modum & mensuram gloriæ cœlestis, quæ inæqualis est, a nemine mortalium adcurate definiri posse. Verum exinde nondum sequitur, hancce diversitatem gloriæ plane negandam esse. Sufficit, quod luculenta scripturæ sacræ oracula de eadem nos dubitare non finant. Addimus & hoc, mirum videri haud debere, quod adcurate explicari nequeat, in quo gloriæ cœlestis disparitas consistat, siquidem ne ipsa quidem gloria fidelibus promissa satis explicari queat (54). Nec denique IX) præmittendum heic est, perperam heic obiici a dissentientibus, ex sententia de gradibus gloriæ beatorum nullam vel ad doctrinam sanctiorem, vel ad ecclesiam redundare utilitatem, sed otiosum hunc esse ingenii lusum, stabiliendis pontificiorum de *aureolis*, itemque de *meritis operum* erroribus inservientem. Tantum enim abest, ut hæc sententia ab hominibus sit excogitata, ut potius sit ea ipsa doctrina, quam Christus, unigenitus Dei filius, e sinu patris sui revelavit, quamque prophetæ in veteri, atque apostoli in novo testamento, &, qui eorum vestigia heic prefferunt, antiquis-

simi

fimi cœtus christiani doctores, IRENÆUS, TERTUL-
LIANUS, CLEMENS Alexandrinus, BASILIUS co-
gnomine *magnus*, IOANNES CHRYSOSTOMUS,
ORIGENES, AMBROSIUS, AUGUSTINUS, ac cum-
primis HIERONYMUS (55), nec non plerique alii,
si IOVINIANUM forte exceperis (56), in scriptis
suis unanimi consensu docuerunt. Horum vestigia re-
centiori ævo secuti sunt plerique fere theologi prote-
stantes, ita tamen, ut figmentum *aureolarum* (57),
in subsequentibus temporibus a tenebricosis scholæ
doctoribus excogitatum atque a recentioribus eccle-
siæ romanæ doctoribus mire exornatum, nec non er-
rorem de *meritis operum* (58), quæ tantopere eve-
hant romanenses, e scholis suis dudum proscripserint.
Nec denique inter otiosas sterilesque speculationes re-
ferri meretur meditatio de inæqualitate beatitudinis.
Illustrandis enim perfectionibus divinis egregie inservit,
nobisque inexhaustam supremi numinis sapientiam,
immensam eius bonitatem atque admirabilem in æter-
na vita retributionem clarissime ob oculos ponit.

(54) 1 Cor. II. 9.

(55) Abunde de iis differuimus in *dissert. priori* de hocce
argumento §. I — IV. p. 6. *seqq.*

(56) Vid. quæ de IOVINIANO in *dissertatione* modo ex-
citata §. V. p. 16. *seqq.* diximus.

(57) Cogitata veterum scholasticorum de *aureolis* exhibui-
mus in *dissert.* sæpius iam *adlegata* p. 29 — 32.

(58) Vid.

(58) Vid. *loc. cit.* §. VII. p. 21. *seqq.* ubi in genuinam vocis *meriti* notionem data opera inquisivimus, ostendimusque, opinionem *de meritis operum*, quam recentiori ævo propugnant ecclesiæ romanæ sectatores, a mente patrum antiquissimorum prorsus alienam esse.

§. XIX.

Haftenus generatim ostendimus, dari diversos gradus gloriæ in vita æterna. Ordinis ratio iam postulat, ut ad alterum tractationis nostræ caput progrediamur, brevemque instituamus disquisitionem, in quonam speciatim disparitas illa gloriæ cœlestis consistat? Ecclesiæ romanæ doctores statuere, eandem consistere in diversis *aureolis*, sub finem præcedentis paragraphi iam adnotavimus. Adsignant easdem certis hominum ordinibus, nimirum *virginibus*, *doctoribus* & *martyribus*, singulari certamine præ aliis in terra nobilibus, quibus specialis debeatur corona, ut alibi iam adnotavimus (59). Nos, etsi inæqualitatem gloriæ beatorum haud negemus, figmentum tamen aureolarum istarum, tanquam vanissimum, penitus reiicimus. Nam I) altum de iis in sacra scriptura est silentium, nec oracula sacra ad quæ nonnulli heic provocant, ulla ratione huc referri possunt (60). II) Ignorat quoque, immo reprobatur scriptura doctrinam de operibus supererogationis, cui, ceu fundamento, doctrina de *aureolis* innititur. *Fingunt enim, posse hominem renatum, legem Dei perfecte implere, & hac obedientia legi præstita vitam æternam*

nam ex merito obtinere, eos vero, qui non contenti sunt obedientia legi præstita, sed insuper etiam evangelica consilia perfectionis implent & opera supererogationis faciunt, peculiarem aliquam aureolam in cælo promereri. Aureola, inquit BAIUS, doctor quondam Lovaniensis, de illorum præmio recte intelligi potest, qui generalia scripturæ sanctæ mandata spontanea vitæ perfectioris electione transcendunt, ideoque specialem præ cæteris fidelibus retributionem voluntariæ oblationis expectant (61). Esse autem hoc figmentum pharisaicum, præcipuis religionis christianæ capitibus e diametro adversum, dudum luculenter comprobarunt purioris fidei doctores. III) Nulla plane adparet ratio, cur tribus tantum hominum ordinibus, virginibus scilicet, doctoribus & martyribus, specialis debeatur corona, quæ aureola dicitur, cum potius omnibus beatis debeat esse communis (62), siquidem omnes excellentem de diabolo, mundo & peccato reportarunt victoriam. Denique IV) aureola est diminutivum gloriæ cœlestis, quæ aurea est, cum potius insigne aliquod istius gloriæ augmentum esse deberet. Itane ergo virgines, doctores & martyres, qui præclarum certamen certarunt, pro excellentiori labore, quem exantlarunt, accipient præmium ipsa beatitudine minus, quo a reliquis cælitibus distinguantur? Quis non videt sententiæ huius absurditatem, quæ ideas iungit secum invicem pugnantes? Plura hanc in rem non addimus, sed lectores nostros ad istos scriptores remittimus, qui de hocce argumen-

to data opera egerunt. Indicem eorum infra exhibebimus (63).

(59) Vid. *dissertationem nostram priorem §. VIII. & IX. p. 32. seqq.*

(60) Ostendit hoc ipsum luculenter b. cancell. PFAFFIUS, in peculiari dissertatione de *aureolis*, Tubingæ MDCCLIII. edita, p. 18. *seqq.*

(61) Vid. IAC. BAIUM, supra iam excitatum, in *institutionibus relig. christ. libr. I. cap. XXXVII. p. 428.* edit. Colon.

(62) Bene hoc monuit ex ipsis ecclesiæ romanæ doctoribus RODERICUS DE ARRIAGA, Iesuita gente Hispanus, theologus & cancellarius Pragensis, *disputat. theolog. tom. II. f. 553.* insimulque recte observavit, totam hanc quæstionem non tantum exigui esse momenti, sed & *aureolas* istas, quæ *virginibus, doctoribus ac martyribus* vulgo tribuuntur, Christo quoque, angelis aliisque pluribus adscribendas esse.

(63) Observavimus iam in priori dissertatione historico-theolog. de *gradibus gloriæ beatorum* p. 29. THOMAM DE AQUINO, *doctorem angelicum*, primum fuisse, qui doctrinam de *aureolis*, antea in ecclesia inauditam, in systematis formam redegerit, quem deinceps alii tanquam ducem gregis heic secuti sint. Adiungimus eidem IO. DUNS, Scotum, a quo *Scotistarum secta* suam duxit originem, itemque DURANDUM a S. Porciano. Triumviris hisce ex ecclesiæ romanæ sociis addi possunt complures alii, speciatim ROD. ARRIAGA, in præcedenti nota iam excitatus, GREGORIUS DE VALEN-

TIA, in *comment. in Thomam*, tom. IV. fol. 2434. *seqq.*
 SEBAST. BARRADIUS, Iesuita Lusitanus, in *comment. in histor. & concordiam evangel. libr. X. cap. III. p. 616.*
 ADAM. TANNERUS, academix Pragensis quondam cancellarius, in *theolog. scholast. tom. II. f. 151. seqq.*
 CLAUDIUS ESPENCEUS, theologus Sorbonicus seculo XVI. clarus, in *comment. ad 2 Tim. IV. 7. num. 23. alii-*
que ab ABRAH. CALOVIO in system. loc. theolog. tom. XII. p. 345. & IO. MEISNERO in astrosophia mystica por.
3. §. 3. adlegati, quorum tamen unus alterum subinde
exscripsit, ut fieri solet a doctoribus scholasticis. Ex pro-
testantibus, qui figmentum istud aureolarum confutarunt,
nominasse sufficiat IO. GERHARDUM in loc. de vita aeter-
na, §. 160. CALOVIVM loc. cit. p. 345. seqq. FRANC.
TURRETINUM, theologum quondam Genevensem, in
institut. theologiae elencticae part. III. p. 696. seqq. & IO,
HENR. HEIDEGGERUM in tumulo concilii Tridentini
tom. I. p. 543. seqq. ubi contra AUGUSTINUM REDIN-
GIUM, abbatum Einsidlensem, qui aureolas istas in se
defendendas suscepit, copiose disputat. Cum primis
vero evolvi heic meretur b. canc. PFAFFIUS in disser-
tat. supra iam laudata, de aureolis, ubi ea, quæ dici hanc
in rem possunt, in compendium redegit.

§. XX.

Quod de *aureolarum* defensoribus modo diximus, idem & de iis pronunciandum esse arbitramur, qui *thronos maiores & minores, subsellia superiora & inferiora* (qualia in *amphitheatris* conspiciuntur) in *regno cælesti* dari somniarunt. Adoptarunt hancce sententiam nonnulli *ecclesiæ romanæ* sectatores, speciatim

ciatim BARTHOL. CHASSANÆUS (64), BARRADIUS (65), CAIETANUS, nec non alii (66), qui eandem nonnullis sacrae scripturae oraculis comprobare annisi sunt, speciatim iis, in quibus apostolis suis promisit servator, eos tempore iudicii extremi *sessuros esse super duodecim thronis, iudicantes duodecim tribus Israëlitarum* (67). Verum dudum observarunt interpretes, Christum de gloria apostolorum in futuro seculo loquentem, verbis huius seculi uti, hacque loquendi formula nihil aliud designare voluisse, quam *honorem istum summum* sanctorum apostolorum, qui una cum rege gloriae ac capite suo Iesu Christo, mundum suo modo sint iudicaturi, iustissimamque iudicis sententiam calculo suo adprobaturi. Scilicet, quum apostoli peculiari quadam ratione, relictis omnibus, Christum fuerint secuti, maioribusque periculis atque adversitatibus propter ipsum expositi, quam alii, ideo non tantum generaliter coelestem gloriam, sed & particulariter eminentiorem gradum honoris ac gloriae præ reliquis fidelibus omnibus, in vita aeterna ipsis assignavit servator optimus (68).

(64) Vid. eiusdem *catalogum gloriae mundi part. III. confid. I.* ubi duodecim principales sedes in coelesti paradiso enumerat.

(65) Vid. BARRADIUM *libr. X. comment. in conc. evangel. cap. III.*

(66) Ipsemet b. LUTHERUS noster ab hac opinione non adeo alienus fuisse prima fronte videri posset. IOANNES enim

enim MATTHESIUS, in *serm. VI. fun. super cap. XV. epist. I. ad Corinthios* refert, se ex eiusdem ore aliquando audivisse, quod speraret, proximum sibi a Ieremia propheta locum fore in altera vita, cum uterque eorum durissimum certamen subierit, & persecutiones multas perpessus fuerit. Observandum tamen, Lutherum per *συνκαταβάσις* quandam ita locutum fuisse, quem ad modum & ipsemet Spiritus S. in variis sacrae scripturae locis, quæ innox adlegabimus, ita locutus est. Addimus & hoc, virum beatum in hisce verbis procul dubio ad parem accidentalis gloriae gradum & arctissimam conversationem, qua ut genuini gloriae coelestis consortes perpetim inter se fruituri sint, respexisse. Conferenda, quæ in *dissertatione nostra priori p. 33. de sententia Lutheri* disseruimus.

(67) Vid. *Matth. XIX. 28.* ad quem locum recte adnotavit GROTIUS, per sessionem apostolorum super duodecim thronis nihil aliud indicari, quam quod apostoli proximum regi honorem sint occupaturi. Addit vir doctus, hanc loquendi rationem a veteri statu regni israhelitici esse desumptam, in quo οἱ Φιλαρχαὶ (tribuum principes) proxime ad regiam maiestatem accedebant, & in publicis cœtibus iuxta eius solium sedebant in fellis curulibus. Alibi quoque Christus eadem translatione utitur, veluti *Luc. XXII. 29.* ubi & alterum additur, adfessuros ipsos mensæ regiae, quod esse solebat maximorum procerum, observante laudatissimo GROTIO. Add. *Apoc. IV. 4. XX. 4.* ubi pariter sessionis apostolorum & seniorum in thronis suis diserta fit mentio.

(68) Vid. GERHARDUM *tom. I. harmoniae evangel. cap. CLXXII.* & CALOVIVM in *bibliis illustrat. nov. test. tom. I. p. 372.*

§. XXI.

Præmissis hisce observationibus, quas aliorum figmentis hætenus opposuimus, propius accedimus ad id, quod instituti nostri ratio exposcit, inquisituri paucis, in quonam diversitas gloriæ beatorum ponenda sit? Notamus vero heic ante omnia, quæstionem non esse de beatitudine, quæ alias *obiectiva* vocari solet. Hæc enim in omnibus beatis eadem erit, nimirum DEUS ipse, ut summum bonum omnibus beatis commune; sed de beatitudine *formali*, ut in scholis loquuntur, & quidem, non quoad ipsa *essentialia* (69), quæ in beatifica Dei visione ac fruitione consistunt, & quoad *speciem* considerata, erunt æqualia; sed habito respectu ad *accidentalia*, quæ futuræ felicitatis essentiam vel comitantur, vel consequuntur. Licet itaque eadem futura sit omnium beatorum felicitas, partim ratione *subiecti*, quia omnes animæ potentiæ, omniaque corporis membra ineffabili gloria donabuntur, partim respectu *immunitatis ab omni malo*, quia ex æquo omnes beati ab omnibus malis & periculis erunt liberati, partim denique ratione *satietatis*, quia omnes ea gloria, qua unusquisque a Deo decorabitur, plenissime perfectissimeque saturabuntur. Erit tamen aliqua inæqualitas gloriæ beatorum in iis, quæ ad ipsam *essentialiam* felicitatis cœlestis haud spectant, atque eapropter dicuntur *accidentalia*. Pertinent huc inprimis varia animæ corporisque ornamenta, ultra *essentialem* gloriam candidatis vitæ æternæ

ternæ conferenda, de quibus iam sigillatim nonnulla dicemus.

(69) Sunt equidem nonnulli ex ecclesiæ romanæ doctoribus, qui *essentialis* etiam gloriæ gradus in vita beata futuros adserunt. Legenda, quæ hanc in rem scripserunt CORNELIUS a LAPIDE in *commentar. in Danielis cap. XII. v. 3.* GABR. VASQUEZ tom. I. in part. I. Thomae *disp. XLVI. art. VI. disp. XLVII.* GREGOR. DE VALENTIA tom. I. *comment. in Thom. p. 235.* MARTIN. BECANUS in *theolog. scholast. part. I. cap. IX. quæst. IX. p. 18.* itemque DIONYS. PETAVIUS tom. I. *dogmat. theolog. libr. VII. cap. X.* Rectius tamen alii sentiunt, & discrimen heic inter gloriam *essentialem* & *accidentalem* agnoscunt. In hancce classem referimus THOMAM DE AQUINO in *IV. dist. 49. quæst. 5.* DURANDUM DE S. PORTIANO, theologum Gallum Dominici familiæ adscriptum, *libr. IV. sent. d. 49.* & ANDRÆAM DE VEGA, gente hispanum e sodalitate Francisci, in vasto, quod edidit, opere *de iustificatione, libr. X. cap. VII.* Ut complures alios haud memoremus,

§. XXII.

Ad animam quod attinet, eius cognitio de Deo rebusque divinis, translatione hominis in alium statum per mortem ac tandem reunionem mentis cum corpore, in omnibus ad beatorum sedes translatis plurimum quidem perficietur, ut ad glorificandum Deum magis magisque reddantur idonei; ita tamen, ut gradus in cognitione diversi & heic locum sint habituri

bituri in diversis subiectis. Quem ad modum enim iam in mortali hacce vita, etiam apud eos, qui in statu gratiæ sunt constituti, diversi deprehenduntur cognitionis gradus; ita non videmus, quid impediatur, quo minus statuamus, in altera quoque eaque beata vita, itidem diversitatem quandam cognitionis, e statu præcedentis vitæ resultantem, futuram esse (70). Succedet equidem in locum cognitionis *symbolicæ*, quam nunc habemus, in altera illa atque beata vita cognitio Dei *intuitiva*, per *lumen gloriæ* fuscitata (71), quæ *visio Dei beatifica* alias vocari solet, atque ad *essentialem* beatorum gloriam pertinet. Verum, licet cognitio illa quoad *speciem* eadem futura sit apud omnes cælites, erit tamen quoad *gradus* cognitionis diversa (72), atque ad *receptivitatem subiecti* cuiuslibet adcommodata.

(70) Suffragari videtur ipsa sanctior scriptura, dum apostolus Paulus diversos gloriæ gradus ponit *1 Cor. XV. 41.* quod utique & cognitionem respicit.

(71) Conferenda heic, quæ de cognitione Dei *intuitiva* itemque de *lumine gloriæ* in thesibus nostris *de vita æterna* p. 50. & 51. diximus. Iungi vero omnino meretur celeberr. BENNERI *notitia salutis* §. 706. p. 1256. seqq. qui & in *schol. 1.* locum Paulinum *1 Cor. XIII. 12.* egregie illustrat, aque *ibid. schol. 2.* recte observat, in vita æterna, imprimis *completa*, locum etiam habituram esse *notitiam Dei symbolicam*.

(72) Gradus quippe ipsam *speciem* non mutant.

§. XXIII.

§. XXIII.

Quum & omnes beati cœlites finitæ sint perfectio-
nis, adeoque & finitæ cognitionis, quæ successive ad-
quiritur, atque adaugetur, hæc ipsa quoque cogni-
tio, mediante *lumine gloriæ*, quod beatos iugiter collu-
strabit, nova semper capiet incrementa, atque sensim
sensimque ad eminentiorem perfectionis gradum ele-
vabitur (73). Nec unquam deerunt beatis obiecta
meditatione, quin & admiratione eorum longe dignis-
sima, cum consideratio perfectionum divinarum,
quæ menti se offerunt, cum primis mysterii trinitatis
& incarnationis filii Dei, nec non operum divinorum,
tam magnorum & multorum, finium item, quos
Deus sapientissime intendit, mediorumque, per quæ
eos connexuit, aliorumque obiectorum, novam sem-
per cognitionis ulterioris materiam abunde sit suppe-
ditatura (74). Nec est, quod forte obiicias, secun-
dum effatum Paulinum I Cor. XIII. 8. *γνωσιν* in altera
vita cessaturam esse; siquidem de eiusmodi cognitione
loc. cit. loquitur sanctissimus Christi lègatus, qualis in
misera hacce vita multo studio magnoque labore ad-
quiritur.

(73) Est enim, ut alibi iam observavimus, vita beata pro-
gressus continuus ad maiores semper perfectiones, ita ut
quilibet status *posterior*, respectu *antecedentis*, maiorem
contineat perfectionis gradum.

(74) Egregie hoc ostendit IO. ERNEST. SCHUBERTUS,
olim Helmstädiensis, nunc Gryphiswaldensis academix
G theolo-

theologus, isque celeberrimus, in oratione quadam funebri, quæ titulum fert: *von dem Zeitvertreib der Selen nach der Tode*. Recusa ea fuit Jenæ MDCCLI. 4. Conferri vero meretur auctor anglicus tractatus, qui ex anglico sermone in germanicum conversus, hac inscriptione insignitus prodiit: *der glückselige Zustand der Aufferwelten in dem ewigen Leben, oder — — wie die Seligen — in ihrem Wissen und Erkennen in Ewigkeit wachsen werden*; ubi inter alia cap. I. §. 25. copiose ostenditur, non tantum res in cœlo admirabiles, quorsum cumprimis præcellentia domus Dei pertineat, repræsentandis perfectionibus divinis; sed & res a Deo conditas, quæ alias ad nostram conservationem aliquid conferant, tamen ulteriori considerationi inservituras esse. Multa quoque alia ad dilucidandum hocce argumentum in medium adducit anonymus iste anglicus, cuius tamen cogitata non in omnibus nostro adprobamus calculo. Magis nobis placuerunt, quæ cel. LAVATERUS in libro elegantissimo, cui titulus: *Ausichten in die Ewigkeit*, præsertim epist. XIII. hanc in rem scripsit.

§. XXIV.

Ex *intellectus* atque cognitionis augmentis non potest non consequi maior perfectio *voluntatis* omniumque actuum illius, qui in amore boni odioque mali se se exerunt. Profecto omnes veritates de Deo rebusque divinis, quo magis cognitæ sunt atque perspectæ, si insimul recta accedat dispositio, quam gratia operatur, eo magis influunt in voluntatem, eandemque ad recte ordinandas illius inclinationes actionesque disponunt. Cumprimis cognitio virtutum Dei in eiusdem operibus ac viis relucescentium, spe-

speciatim vero cognitio ulterior gratiæ ac redemptionis generis humani, uti nos de intensissimo Dei ac servatoris nostri erga nos amore prorsus convincit; ita non tantum in sanctam quandam admirationem nos totos rapit, sed & ad mutuum summumque erga eum amorem, nec non ad laudes ac gratiarum actiones, quæ cogitari possunt maximas, fortissima nobis supeditat incitamenta. Quod si vero salutare eiusmodi effectus in hacce iam vita producit *cognitio veritatis*, quæ est *secundum pietatem* (75) quid non efficiet cognitio amplior atque ad longe maiorem perfectionis gradum evecta in beata æternitate, ubi omnia, quæ nobis in hac vita constitutis obstant, repagula sanctorum actuum penitus erunt remota?

(75) *Tit. I. II.*

§. XXV.

Quem ad modum vero respectu *animæ*, quæ intellectu & voluntate instructa est, gradus perfectionis beatorum erunt diversi, ut modo observavimus (§. XXII.); ita & respectu *corporum* piorum, e mortuis suscitatorum, haud exigua in vita æterna obtinebit gloriæ diversitas. Licet enim corpora, ubi resuscitabuntur, ab omni labe futura sint immunia, nec ullis obnoxia infirmitatibus, sed potius *cælestia*, *spiritualia*, *gloriosa*, quin *glorioso Christi corpori conformia*, prout ex oraculo Paulino (76) supra iam observavimus (77). Hæc omnia tamen non impediunt, quominus respectu perfectionum istorum corporum gra-

dualis quædam differentia locum inveniat, quod & disertis verbis docet gentium apostolus (78). Cæterum, prout conditio corporum gloriosorum e terra resurgentium, si generatim consideretur, in mortali hacce vita adcurate definiri nequit, ita multo minus gradus istius glorificationis a quoquam mortalium determinari possunt. Subsistamus itaque in iis, quæ in sanctioribus litteris nobis hac de re clare satis fuerunt revelata, reliqua vero æternitati reservemus. Hoc tamen non sine magna probabilitatis specie adfirmare licet, Deum animæ, maioribus perfectionibus ornatæ, corpus etiam perfectius aliquando adapturum esse; ut proinde ratio harmoniæ, quæ inter animam & corpus post resurrectionem mortuorum obtinebit, in ipsa anima quærenda sit.

(76) *Philipp. III. 21. Add. 1 Cor. XV. 35, 40, 42, 43.* ex quibus locis colligit THOMAS BURNETUS, scriptor Anglicus, ipsam *materiam* ac *formam* corporum beatorum in cælis plane diversam fore ab ea, quæ fuit in his terris. Scilicet, *formam* istorum corporum statuit inorganicam, ipsam vero *materiam* cælestem, spirituales, actuosam, lucidam, flammeam, qualis & corporis Christi sit, quod in cælis gerit, atque, ex mente viri docti, est *instar flammæ, ætheris aut lucis liquidæ*. — Et revera, ita inquit laudatiss. vir, *si rationem & philosophiam consulas, aliud genus materiæ vix potest subsistere, aut se sustinere in cælis & regionibus æthereis, ubi omnia sunt liquida, omnia tenuissima. Denique cum in censu & ordine corporum, aut in natura materiata, nihil novimus gloriosius luce & flamma, ex iis constare corpus Christi gloriosum, nostrum.*

nostrumque suo modulo, donec quid praestantius extiterit, aequum est, ut iudicemus. Copiose hæc omnia adstruere conatus est vir laudatissimus, in libro notissimo *de statu mortuorum & resurgentium* p. m. 135. seqq. Verum hæc aliaque huius viri cogitata sub examen vocarunt duumviri doctissimi, IO. GEORG. WALCHIUS, in *miscellaneis sacris*, cap. III. §. V. VI. & VII. p. 297. seqq. & IO. MARCKIUS, theologus Lugduno-Batavus, in *expectatione gloriae futurae Iesu Christi*, libr. II. cap. VI. §. VII — XII. p. 446. seqq. Conferri quoque heic merentur EWALDUS in libro, qui inscribitur: *Himmel und Hölle*, & quidem in *sexta meditatione* p. 273 — 290. ubi de corporis in futura vita glorificatione uberius disserit, itemque laudatissimus LAVATERUS *loc. cit. epist. XI.* Observamus hac ipsa occasione, veteres quoque gentilium philosophos, eos maxime, qui ex PLATONIS schola prodierunt; animis, corpore illo crasso ac terreno, quod heic gerimus, solutis, qui ab omni se se corporea libidine ac conturbatione purgassent prorsusque liberassent, aliud corporis genus, priori illo longe excellentius, adsignasse, quod *σῶμα αὐροειδές, ἁγνόν & αἰθέριον*, corpus luciforme, caeleste ac aethereum adpellarunt; prout ex IO. PHILOPONI, PROCLI, HIEROCLIS aliorumque veterum scriptis luculenter ostendit RADULPHUS CUDWORTHUS in *systemate intellectuali*, cap. V. sect. III. §. XVIII. p. 1029. seqq.

(77) Vid. supra §. XV. p. 34.

(78) 1 Cor. XV. 29 — 41.

§. XXVI.

Atque ex his, quæ de incrementis perfectionis ac gloriæ beatorum hæctenus differuimus, haud ob-

scure colligi potest, quid sentiendum sit de quæstione: an fideles vet. testamenti, qui ante adventum Christi præstitamque ab eo expiationem, diem obierunt supremum, salutisque æternæ facti sunt compotes, per eiusdem, peracto redemptionis opere, insecutam exaltationem ac glorificationem, augmentum aliquod gloriæ acceperint, nec ne? Fuerunt nonnulli in ecclesia reformata viri iique doctissimi, qui, uti statum fidelium veteris testamenti in multis a statu fidelium novi testamenti, in hacce iam vita diversum statuerunt, ita & quæstionem hanc, quæ statum eorum post hanc vitam respicit, omnino adfirmendam esse censuerunt, cum id ipsum nexus, qui hanc inter & futuram vitam, gratiam & gloriam, intercedit, omnino inferre videatur. Sufficiat ex iis, qui in hancce sententiam descenderunt, heic adlegasse I. CAMERONEM, Salmuriensem primum, tandem vero Montalbanensem in Gallia theologum, eundemque prorsus eximium (79), I. COCCEIUM, theologum quondam Batavum, eundemque celeberrimum (80), HENR. VENEMA (81), ANTON. DRIESSENIUM (82), & vel maxime NICOL. NONNEN, theologum nuper Bremensem doctissimum (83). Nec destituitur hæc sententia argumentis, quæ magnam eidem conciliant probabilitatis speciem. Quum enim generatim omnium beatorum ea sit ratio, ut eorum gloria, perfectio ac beatitas insignia adquirere possit augmenta in futura æternitate, quidni hoc ipsum de iis quoque pronunciemus fidelibus

libus vet. testam. qui ante consummationem mediato-
ris diem obierunt supremum, inque beatorum sedes
sunt translati (84)? Sunt enim manentque omnes
beati, quicunque illi fuerint, creaturæ finitæ, qua-
rum perfectiones ex novis accedentibus circumstan-
tiis, semper adaugeri possunt. Luculentum huius
rei specimen deprehendimus in differentia, quæ inter
statum beatorum ante & post resurrectionem corpo-
rum intercedit. Ante resurrectionem beatitas eorum
est tantum *partialis & incompleta*, post eandem vero *to-
talis* erit atque *completa* (85). Accedit quippe non tan-
tum perfectio *partium*, corpore restituto, sed & *gra-
duum*, dum habitus erunt altiores actionesque longe
excellentes, quam ante, ob præstantiam, quam
actionibus inducit commercium animæ cum corpore
organico. Constat quoque, eam spiritus creati na-
turam esse atque indolem, ut eius repræsentationes
nunquam sint simultaneæ, sed successivæ, quod &
in ratiociniis, ut & actionibus voluntatis deprehen-
dimus. Unde sponte consequitur, cognitionem spiri-
tuum finitorum circa quam plurima objecta succes-
sive repræsentata sensim sensimque increfcere, habi-
tusque, qui per actus sæpe reiteratos adquiruntur,
plurimum adaugeri posse.

(79) Vid. eiusdem *myrothecium evangel. ad loc. Ebr. XI.*
39, 40.

(80) in *comment. ad Ephes. III. 12. §. 68.*

(81) in *dissert. sacr. libr. I. cap. V. p. 99.*

(82) in

(82) in *analytica dilucidatione epistol. apostol.* passim in *epistol. ad Ebraeos*, præcipue ad *cap. IX. 8. p. 656. seqq.*

(83) Conscripsit is peculiarem dissertationem *de aucta beatorum gloria per consummationem mediatoris*, Bremæ, sine mentione anni, editam.

(84) Promissionem vitæ æternæ iam fidelibus vet. testamenti factam fuisse, eosque, qui ante Christi adventum obierunt, in gradum veræ æternæque beatitudinis ipsis competentem, fuisse introductos, in *dissertatione* nostra sæpius iam adlegata *de vita æterna* §. XI. & XII. p. 26. *seqq.* variis iisque luculentis sacræ scripturæ testimoniis comprobavimus. Eminent inter ea oraculum istud eximium *psalm XVII. 15.* quod *loc. cit. p. 30.* pro adstruenda hac veritate in medium adduximus. Verba Davidis, quæ ibidem leguntur, ita se habent: *Intuebor faciem tuam in iustitia, satiabor expergefactus in imagine tua.* Verba hæc ad statum post mortem respicere, nemini facile potest esse obscurum. Neque enim quidquam est in statu huius vitæ, quod verbis istis respondeat. Patet quoque ex nexu huius commatis cum antecedentibus, Davidem se heic distinguere ab hominibus huius seculi, qui portionem suam hæreditariam in præsentī hacce vita quærunt, eandemque se invenisse arbitrantur. Longe alia itaque erat portio Davidis hæreditaria, quam in hac vita. Atque hanc duplici declarat loquendi formula, quarum posterior, ubi *expergefactionis* meminit, ad statum post resurrectionem adeoque altiore felicitatis gradum referenda est, cum prior illa ad gradum & statum animæ statim post mortem sit referenda duplicemque indicet perfectionem, quarum altera ad *intellectum*, pertinet, atque in *visione faciei Dei* consistit; altera vero ad *voluntatem* spectat, atque *iustitiæ* vocabulo exprimitur, quod statum a peccati macula, culpa & reatu liberum designat,

signat, qualis animabus piis a corporibus separatis compe-
tit, quæ πνευματα δικαιων τετελειωμενων *Ebr. XII. 23.* adpel-
lantur. Adiungimus oraculo veteris testamenti, quod bre-
viter heic exposuimus, aliud, idque ex novo testamento
desumptum, quod *Ebr. II. 10.* exstat. Ibi enim Christus
ut salutis sempiternæ auctor, duplici modo nobis ob ocu-
los ponitur, partim ut αγωγος, qui multos filios in glori-
am introduxerat, & quidem iam ante passiones, i. e. sub
veteri adhuc testamento; partim vero ut αρχηγος, qui de-
mum post consummationem per passiones ipsemet introiit
in gloriam. Egregie hunc locum illustravit b. BENGELIUS
noster in *gnom. nov. test. p. 904. seqq.* Conf. NICOL.
NONNEN in *dissert. supra laudata de aucta beato-
rum gloria &c. §. VII. p. 8.* Exulat proinde a statu
post mortem limbus patrum, seu locus, in quo, ex mente
ecclesiæ romanæ doctorum, fideles defuncti ante præsti-
tam a Christo satisfactionem, a visione Dei beatifica ex-
clusi, fuerunt detenti, donec a Christo exinde liberati, in
coeleste gaudium fuerunt introducti. Audiamus hanc in rem
catechismum romanum part. I. p. 49. ubi hæc leguntur ver-
ba: *Tertium receptaculi genus est, in quo animae
sanctorum ante Christi domini adventum excipiebantur,
ibique sine ullo doloris sensu, beata redemptionis spe susten-
tati, quieti habitatione fruebantur. Toto tempore vete-
ris testamenti usque ad mortem Christi nullae animae,
quantumvis sanctae, consecutae sunt essentialem beatitudinem,
quae in visione beatifica consistit. Coelum beatorum fuit
clausum propter Adami peccatum usque ad mortem Chri-
sti. Unde nec Enoch, nec Elias in caelum beatorum trans-
lati, adeo ut etiam b. virgo, si ante Christum obiisset, non
fuisset visura Deum, sed expectatura in limbo patrum,
donec Christus adperuisset regni ianuam, clausam per
peccatum. Idem docent MARTINUS BECANUS, in*
H
theolog.

*theolog. scholast. tom. I. de beatitud. cap. I. quaest. 12. & de peccato orig. cap. IX. quaest. 10. ubi & observat, limbum hunc patrum dudum esse evacuatum; cardinalis BELLARMINUS libr. II. de purgatorio cap. VI. §. 9. GREGOR. DE VALENTIA tom. IV. in Thom. disp. II. quaest. I. punct. I. alique. Adiungimus tamen iisdem ex recentioribus ecclesiae romanae scriptoribus ZEPHYRINUM DE PACE (sub quo nomine GEORG. CHRISTOPH. FERDINAND. liber baro DE RÆSEWIZ latet) in *den altchristlichen Gedanken*; ubi figura quatuor animarum separatarum in centro terrae receptaculorum, inferni nimirum, purgatorii, limbi infantum & limbi patrum, circulis ductis, exhibetur, p. 688. 689. & VINCENTII LUDOV. GOTTI, praedicatorum ordini adscriptum, patremque purpuratum, in *theologia scholastico-dogmatica, tract. XIV. de statu animae post hanc vitam, quaest. I. dub. 2. §. 2. oper. iunctim editorum tom. III. p. 598. seqq.**

(85) Uberius hac de re differimus in *dissertat. de vita aeterna §. IV. p. 7. alibique.*

§. XXVII.

Argumento, quod modo adduximus, mox adiungimus alterum, ex analogia *incrementi gloriae in beatis angelis* desumptum. Quern ad modum enim sanctorum istorum spirituum post redemptoris nostri glorificationem aliae ad illum relationes sunt exortae, ita simul acceperunt nova cognitionis incrementa, nova exercitia, novi denique habitus. Adorant spiritus isti caelestes Christum Θεαντόγονον, primogenitum istum prorsus admirabilem, in orbem olim introductum (86),
post

post in cœlos evectum, qui tanto angelis factus est præstantior, quanto excellentius, quam illi, nomen obtinuit (87). Stant in ecclesia triumphante ac societate salvatorum, soliumque Dei & agni cingentes, magna voce exclamant: dignus est mactatus agnus, qui potestatem accipiat, & divitias, & sapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem (88). Magna proinde augmenta accepit ipsorum cognitio de admirando redemptionis opere aliisque veritatibus, cum illo arcto vinculo connexis. Cessavit iam penitus defectus cognitionis illorum, quibus, ante adventum servatoris in orbem, eiusdemque exaltationem in cœlos laborabant, dum prona facie spectantes, cupiebant resciscere stupendas redemptionis profunditates (89). Patent iam ipsis, beneficio redemptionis, illustrissimi cognitionis fontes. Accessit ad cognitionem eorum totus christologiæ ambitus. Revelata illis est varia sapientia Dei, quæ in ecclesia novi fœderis thronum suum erexit (90). Quin cominus intuentur angeli Θεανδρωπον, in quo omnes sapientiæ & scientiæ opes sunt reconditæ (91). Quum itaque, prout ex dictis liquet, atque ab aliis viris præstantissimis uberius fuit comprobatum (92), angeli, eminentissimis licet viribus ac donis ornati, ex admirando redemptionis opere cognitionem suam plurimum adauxerint, quis dubitet, fideles, speciatim eos, qui sub veteri testamento vixerunt, sed ante adventum Christi in regnum gloriæ fuerunt translati, similia cognitionis incrementa ex eodem fonte haurire potuisse, immo actu hausisse?

(86) *Lbr. I. 6.*

(87) *Loc. cit. vers. 4.*

(88) *Apocal. V. 11, 12.*

(89) *1 Petr. I. 12.*

(90) *Eph. III. 10.*

(91) *Coloss. II. 3.*

(92) Fecerunt id celeberr. Bremensium theologus NICOL. NONNE in dissert. supra laudata *de aucta beatorum gloria &c.* §. XVIII. p. 24. seqq. & cum primis vir doctiss. GEORG. FRID. CRIESINGER, ecclesiae Sturtgardianae nunc diaconus, isque meritissimus, in eximia *commentatione de modis angelorum bonorum ex opere redemptionis* quae Tubingae MDCCLXVI. in 8. prodiit.

§. XXVIII.

Nec porro prætermittendum heic est, animas beatorum, post excessum ex hac vita, in arctiorem quandam eandemque longe suavissimam cum Christo societatem admitti. Licet vero modus huius societatis nos in mortali hacce vita lateat; hoc tamen certo novimus, eandem longe propinquiorem fore, quam olim in hac vita culta est & coli potuit. Patet id ex verbis apostoli Pauli, quando ait: *cupio dissolvi & esse cum Christo* (93). Iam vero arctior illa cum Christo communio, quae in altera vita locum habebit, beatorum quoque scientiam plurimum perficiet, eandemque reddet perfectiorem longeque clariorem, quam olim in his terris fuit. Augebitur ista scientia
partim

partim ab ipso servatore in regno gloriæ propinquius cognito, partim vero per experientiam eandemque vividissimam beneficiorum a consummato pontifice partorum, quibus abundantissime fruuntur cœlites, corporibus clarificatis iam vestiti. Equidem iam in hac vita nonnulla de statu futuro corporis post resurrectionem glorificandi, coniectando adsequimur. Verum longe maior scientiæ lux beatis exorietur ex ipsius rei speratæ exemplo, quod oculis ipsorum exhibebitur. Prægustum beatitudinis futuræ sentient animæ separatæ ex pleniori cognitione glorificationis Θεανθρώπων. Colligere exinde licet, minorem fuisse istum beatitudinis gradum, quo animæ piorum veteris testamenti ante adventum mediatoris fruebantur, accessisse vero novum, eundemque longe eminentiorem felicitatis gradum, post Θεανθρώπων introitum in gloriam, ex arctiori societate cum optimo servatore oriundum, in quam animæ fidelium post servatoris sui consummationem fuerunt receptæ.

(93) Philipp. I. 23.

§. XXIX.

Atque hæc ipsa veritas, quam hæctenus adstruximus, ex nonnullis quoque sacrarum litterarum testimoniis opera haud difficili comprobari potest. Provocamus ante omnia ad oraculum Paulinum, quod *Ebr. XI. 39, 40.* ubi de salvatis sub prisco fœdere sequentem in modum differit apostolus: Καὶ οἱ πάντες

μαρτυροῦντες δια της πίστεως, καὶ ἐκομισαντο την επαγγελίαν. Τὰ θεὰ περὶ ἡμῶν κρείττοντι προβλεψάμενα, ἵνα μὴ χῶρις ἡμῶν τελειωθῶσι. *Atque hi omnes cum per fidei testimonium acceperint, non obtinuerunt tamen promissum, Deo de nobis melius quid (sive quod nobis obtinet) providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur (94).* Ut sensum huius oraculi, de quo discrepantes admodum factæ sunt expositiones (95), rite adsequamur, paucis notamus I) *επαγγελίαν* generatim denotare beneficium alicui promissum, olim adnunciandum, postea exhibendum; *speciatim* II) sermonem heic esse de beneficio quodam illustri ac plane singulari, ab illis beneficiis plane diverso, quæ iam in hac vita obtinuerant fideles vet. testamenti; nimirum III) de isto beneficio, cuius nemo fidelium vet. test. ante statutum tempus particeps est redditus, sed quo demum post mortem, adeoque post finitum stadium fidei, fuit maturatus. Respicit itaque apostolus IV) ad eiusmodi beneficium, quo status fidelium, in quo post exitum ex hac vita versabantur, ad maiorem perfectionis gloriæque gradum fuit evectus. Dicit enim vir divinus, *Deum melius quid de ipsis prospexisse*, nempe, quam id erat, quod excedentes ex vita possidere inceperant. Addimus V) hac ipsa ratione fideles vet. testam. una & simul cum iis, qui sub diebus novi testamenti vivunt, perficiendos esse. Dicitur enim, eos consummandos esse non *sine nobis*, sed potius nobiscum. Hæc omnia, in effato apostolico fundata, si rite expendamus, dubitare nos non sinunt, fideles vet. test., ad eandem qui-

quidem salutem, cum fidelibus novi testamenti fuisse perductos, ita tamen, ut utrorumque beatitati augmentum aliquod infigne accesserit, quo antea erant destituti. Sunt & alia indicia in epistola ad Ebræos passim occurrentia, ex quibus viri quidam docti itidem colligunt, fideles veteris æque ac novi testamenti introductos quidem fuisse ad gloriam cælestem, ita tamen, ut primo minor gradus beatitatis ipsis obtineret, donec post consummationem mediatoris maioris gradus facti fuerint compotes (96). Scilicet, postquam redemptor generis humani effuso proprio suo sanguine in sanctum sanctorum manu non factum, seu in cælum beatorum, introiit, gradum summum gloriæ cælestis sibi suisque hac ipsa ratione paravit. Ulteriori huius argumenti evolutioni ut diutius heic inhæreamus, instituti nostri brevitates haud permittit.

(94) Speramus, haud ingratum fore lectoribus, si & b. BENNELII nostri germanicam huius loci versionem heic adponamus. Ea hisce concepta est verbis: *Diese alle (nehmlich die Gläubigen des alten Testaments) haben Zeugnis überkommen durch den Glauben, und die Verheißung nicht empfangen, da Gott unferthalben was besseres zuvor versehen hat, damit sie nicht ohne uns vollendet würden.*

(95) Diversas huius loci interpretationes recensuit & sub examen vocavit NONNEN in *dissert. sæpius iam laudata*, §. XI. p. 13. seqq. Nos iisdem adiungimus FLACII cogitata hisce verbis expressa: *Probabile est, sanctis animabus*

mabus aliquem quasi gradum cumulumve beatitudinis, veniente omniaque implente Christo, accessisse; sicuti ex sepulchro multos resurrexisse, evangelistae testantur, qui procul dubio cum ipso in caelum adscenderunt. Huic loco quem in gnom. nov. test. p. 959. adduxit b. BENGELIUS noster, hancce observationem subiunxit laudatissimus vir: Omnino in morte Christi & ipse Christus consummatus est cap. II. 10. & vivi mortuique consummationis potiti sunt. cap. X. 14. & fit consummatio fidelium singularis in ipsorum obitu; cap. XII. 25. universalis vero fidelium & extrema consummatio fiet in adventu domini; de qua h. l.

(96) Huc pertinent inprimis loca Ebr. IX. 8 -- 24. itemque X. 14. De quibus vid. NONNEN loc. cit. §. XIII. XIV. XV. p. 17. seqq.

§. XXX.

Pergimus itaque ad tertium idque ultimum stationis nostrae caput, ubi quaestio nobis est discutienda: quodnam inaequalitatis graduum gloriae sit *fundamentum*? an *meritum*, quod vocant, *operum*? an vero sola *gratia* ac misericordia Dei? Nemo est, qui ignoret, ecclesiae romanae doctores priorem amplecti sententiam, eandemque a tenebricosis scholae doctoribus mutuatos esse (97); cum contra protestantes theologi merito operum nullum locum relinquunt, gloriaeque disparitatem *secundum* bona electorum opera determinatum iri statuunt, non quasi haec sint causa *meritoria* aut fundamentum salutis, (siquidem haec *gratis* confertur) sed quatenus Deo sint ratio *movens*,

vens, gratiam suam ac benignitatem hoc vel illo modo exercendi (98). Vix opus esse arbitramur, ut hanc posteriorem sententiam longo argumentorum firmate heic comprobemus, cum id in libris nostrorum theologorum systematicis dudum iam abunde fuerit præstitum. Quapropter pauculas duntaxat observationes argumento huic dilucidando inservientes heic adspargemus.

(97) Hi quippe primi fuerunt, qui dicere occæperunt, homines suis operibus *proprie* mereri vitam æternam, licet in ipsa explicatione suæ sententiæ haud prorsus inter se consenserint, siquidem nonnulli *meritum*, quod vocant, de *congruo*, alii vero de *condigno* heic statuerint, variaque inter se de modo & ratione meriti habuerint certamina. Vid. quæ hanc in rem scripsimus in *dissert. priori de gradib. gloriæ beator. §. VIII. p. 27. seqq.*

(98) Uberius hæc edisseruimus in *dissertat. modo excitata §. XI. p. 39.*

§. XXXI.

Notamus itaque I) ipsum vocabulum *meriti* duplici sensu accipi posse, nimirum vel *stricto* & *proprio*, vel *latiori* atque *improprio*. Si *strictè* sumatur hæc vox, denotat illud opus, cui merces ex iustitia debetur, propter intrinsecum eius valorem ac dignitatem. Quod si vero *late* & *improprie* accipiatur, ponitur pro rei alicuius *consecutione*. Atque hoc sensu verbum *merendi* sæpius usurpatur pro *consequi*, *obtinere*, *impetrare*. Huius significatus complura tum in patrum antiquissimorum, tum auctorum profanorum scriptis deprehenduntur exempla, ut alibi copiose ostendimus (99). Verum, quod II) notamus, posteriores scholæ doctores,

res, pharisaico supercilio iam turgentes, phrasibus patrum male intellectis; in alia omnia abierunt, statuentes; homines suis meritis *proprie* mereri beatitatem gloriamque cælestem, variis gradibus distinctam. Nec III) in eo substiterunt scholastici, sed longius progressi, duas effinxerunt *meriti* species, quarum alteram *meritum de congruo*, alteram *de condigno* adpellarunt. Nonnulli ex iis priorem heic adoptarunt speciem, adferentes, bonitati divinæ *congruum* esse, bona iustorum opera variis iisque æternis condecorare præmiis; dissentientibus tamen aliis, iisque quam plurimis, qui existimarunt, meritum de congruo *proprie* non habere rationem meriti (100), sed tantum congruentiæ. Unde in eam descenderunt sententiam, bona piorum opera mereri eiusmodi præmia *ex condigno*, idque ob intrinsecum suum valorem, qui ita sit comparatus, ut gloria cælestis eidem tanquam æquivalenti pretio debeatur (101). Quum vero merita iustorum haud prorsus sint æqualia, sed apud nonnullos maiora, apud alios vero minora, mox subiungunt, inæqualitati meritorum in hac vita, respondere disparitatem gloriæ in altera vita.

(99) Vid. eandem *dissertationem* §. VII. p. 21. seqq.

(100) Ita, præter multos alios, sensit MARTINUS BECANUS *quaest. I. cap. IV.*

(101) Hanc sententiam *Thomistae*, in ecclesia Romana amplexi sunt, dissentientibus iis, qui *Scotistarum* sectæ sunt addicti. Hi enim opera bona salutis æternæ meritoria statuunt *de condigno*, non ratione dignitatis suæ intrinsecæ, sed tantum ratione *pacti, ordinationis, promissionis ac benevolæ acceptationis divinæ*, prout in *dissertat. nostra priori*

p. 28. seqq. iam observavimus. Cæterum plerique fere cœtus romani doctores utramque sententiam, tam *Thomistarum* quam *Scotistarum* hodie coniungunt, meritumque operum partim ex pacto, partim vero ex intrinseca operis dignitate adstruere conantur.

§. XXXII.

Ut verò vanitatem huius commentii de *merito* operum paucis demonstremus IV) notamus, in pensando merito, probe attendendum esse ad *conditiones*, quibus opus aliquod redditur meritorium. Requiritur enim 1) ut opus sit *indebitum*, nemo enim mereri dici potest, quando solvit quod debet; *Luc. XVII. 10.* sed satisfacit duntaxat; 2) ut sit opus *nostrum*, nam nemo de eo, quod suum non est, sed alterius, mereri dici potest; 3) ut omnibus numeris sit *perfectum* omnique nævo prorsus careat, nam ubi peccatum deprehenditur, ibi non potest esse meritum; 4) ut prædium operis sit æquale & proportionatum præmio ac mercedi; secus ut donum potius, quam meritum considerari potest (102). Denique 5) ut præmium tali operi secundum regulas iustitiæ debeatur. Atque ex his facile colligi potest, nulla dari merita hominis apud Deum. Nam 1) illius opera non sunt *indebita*, sed debita. Omnia enim, quæ habemus, vel præstare possumus, ea Deo debemus. Unde & eius *debitores* dicimur (103). 2) Nullum bonum opus *nostrum* dici potest; sunt enim omnia gratiæ dona ac fructus Spiritus S. (104) Neque, quod 3) notamus, opera nostra sunt *perfecta*, sed variis adhuc nævis inquinata (105); nec 4) sunt æqualia gloriæ futuræ, siquidem inter finitum atque infinitum, inter temporarium atque æternum nulla datur proportio (106). Accedit vel tandem 5), quod merces, quæ nobis promittitur, mere gratuita sit atque indebita, adeoque expectanda aliquando, non ex intrinseca operis

ris dignitate ac præstantia, sed tantum ex coronantis gratia eaque liberrima.

(102) Hancce conditionem ipsemet agnoscit BELLARMINUS *libr. V. de iustificat. cap. XVII.* & quidem, ut ipse ait, ex mente concilii Tridentini,

(103) *Luc. XVII. 10. & Rom. VIII. 12.*

(104) *Iac. I. 17. Phil. II. 13. 2 Cor. III. 5.*

(105) *Rom. VII. 18. Gal. V. 17, 18. Esai. LXIV. 4, 6.*

(106) *Rom. VIII. 18. 2 Cor. IV. 17.*

§. XXXIII.

Subiungimus tandem V) & hoc, varia eaque luculenta esse scripturæ oracula, quibus commentum de *merito operum* convellitur penitusque destruitur. Duo duntaxat ex iis paucis heic commemorabimus. Primum est oraculum ipsius servatoris, qui *Luc. XVII. 10.* apostolos suos hisce verbis adloquitur: *Si omnia, vobis mandata, feceritis, dicite, vos inutiles esse servos, qui, quod debuistis facere, feceritis.* Quum heic sermo sit de Deo, qui nihil debet servis suis, itemque de hominibus, qui domino operam suam totam & adfidui impendere tenentur, itemque de operibus, quæ debita sunt, iure meritoque exinde colligimus, nullum dari posse meritum apud Deum. Alterum oraculum est Paulinum, desumptum ex *Rom. VI. 33.* ubi apostolus *vitam æternam* expressis verbis vocat *donum Dei*, nec quodvis donum, sed *χαρισμα*, quod est donum vere gratuitum, quod *merito* opponitur, *Rom. IV. 4.* Augetur vis huius argumenti ex antithesi *stipendii* & *doni*. Scilicet *stipendium* peccati est *mors*, donum autem Dei est *vita æterna*. Edocet nos hac ipsa ratione gentium apostolus, mortem adquiri veris *meritis*, h. e. peccatis; sed vitam æternam nullo adquiri merito, sed donum esse gratuitum, quod ex mera liberalitate conferatur. Reliquas de hocce argumento observationes in aliam reservamus occasionem, filumque descriptionis vel tandem heic abrumpimus.

Cotta, Johann Friedrich, / Kling, Christian Gottlieb / Rehm, Johann J.

Diss. dogm. polem. de diversis gradibus gloriae beatorum

Tubinga 1773

4 Diss. 3111,8

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10956274-6

VD18 14923424-001